RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Andra Kammaren. N:o 34.

Tisdagen den 24 april.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 17 dennes förda protokoll.

§ 2.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts på kammarens bord hvilande proposition med förslag till utgiftsstater för telegrafverket för år 1895 hänvisades densamma till statsutskottet.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
lagutskottets utlåtanden n:is 51 och 52;
konstitutionsutskottets memorial n:o 7;
statsutskottets utlåtanden n:is 10 och 10 a);
bevillningsutskottets betänkande n:is 15; och
sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande n:o 6.

§ 4.

Föredrogs och lades till handlingarna sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial, n:o 7, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande n:o 3 med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 3 med förslag till förordning angående husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjenares eller arbetares personliga utskylder.

§ 5.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:
sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1; samt
lagutskottets utlåtanden n:is 53, 54 och 55.

§ 6.

Ordet begärdes af Herr Ljungman, som yttrade:

Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7 skall uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan till morgondagens plenum.

Den af herr Ljungman sålunda gjorda hemställan bifölls.

§ 7.

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen.

Till kammarens afgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 8, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 1, hade herr *O. R. Themptander* föreslagit, att § 26 riksdagsordningen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

"Riksdagsmannabefattning — — — — — — — — — —
Ej må såsom riksdagsman godkännas:
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —
c) den som för vanfrejdande brott blifvit till ansvar dömd eller under framtiden ställd;
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —."

Med framhållande af att momenten *c)* och *d)* i nyssnämnda paragraf, då de med hvarandra sammanställdes, företedde vissa oegentligheter, om än dessa icke torde vara af så stor praktisk betydelse, hade motionären tillagt, att derest utskottet funne skäl att omarbeta nämnda två moment, sådant kunde bidraga till en korrektare uppfattning af detta grundlagsbud i dess helhet.

Med anledning af motionen hemstälde nu utskottet:

att Riksdagen måtte antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

§ 26.

(Nuvarande lydelse:)	*(Föreslagen lydelse:)*
Riksdagsmannabefattning kan endast af svensk medborgare utöfvas.	Riksdagsmannabefattning kan endast af svensk medborgare utöfvas.
Ej må såsom riksdagsman godkännas:	Ej må såsom riksdagsman godkännas:
a) den som står under förmynderskap:	*a)* den som står under förmynderskap;

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

b) den som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras kraf befriad är;	*b)* den som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras kraf befriad är;
c) den som för vanfrejdande brott är under tilltal, eller blifvit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtiden ställd;	*c) den som till följd af laga kraftvunnet utslag är förlustig medborgerligt förtroende, eller ställd under framtiden för brott, som medför förlust af sådant förtroende;*
d) den som är förlustig medborgerligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan;	*d) den som genom laga kraftvunnet utslag är förklarad ovärdig att i rikets tjenst vidare nyttjas eller att inför rätta föra andras talan;*
e) den som blifvit förvunnen att hafva vid riksdagsmannaval med penningar eller gåfvor sökt värfva röster, eller emot vedergällning afgifvit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.	*e)* den som blifvit förvunnen att hafva vid riksdagsmannaval med penningar eller gåfvor sökt värfva röster, eller emot vedergällning afgifvit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

Häremot hade reservationer anmälts:

af herrar *Bergius, Ljungman, Behm* och *Gustaf Berg,* som ansett, att utskottet bort tillstyrka Riksdagen att till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen:

§ 26.

Riksdagsmannabefattning — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ej må såsom riksdagsman godkännas:
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

c) den, som är förlustig medborgerligt förtroende eller genom utslag, hvilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till förlust af sådant förtroende, eller den, som är ställd under framtiden för brott, hvilket medför nämnda påföljd;

d) den, som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan eller att i rikets tjenst vidare nyttjas;
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

af herr *Alin;*

af herrar *Bengtsson, Dahn, Vahlin* och *Elowson* mot viss del af motiveringen; samt

af herr *Hedin* mot motiveringen.

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Ljungman: Som kammaren torde finna, är vid betänkandet fogad en reservation, i hvilken utskottets ordförande jemte åtskillige af dess ledamöter hemstält om en något ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen, ungefärligen till innehållet öfverensstämmande med hvad motionären i motionen föreslagit.

I sjelfva verket är enda skilnaden mellan motionärens och de nämnde reservanternas förslag den, att en person, som af underrätt blifvit dömd för brott, som här är i fråga, återfår sin valbarhet, för den händelse att högre rätt upphäfver domen. Denna ändring har verkstälts derigenom, att ordet "blifvit", som finnes i motionärens förslag ang. mom. *c*) blifvit utbytt mot ordet "är" och att i mom. *d*) ordet "förklarats" är ändradt till "är förklarad".

Då skilnaden mellan motionärens och reservanternas förslag är så obetydlig och då det ligger vigt uppå, att man kan hafva samma bestämmelser för valbarhet till de kommunala förtroende uppdragen som till riksdagsmannakallet, samt då det enligt min tanke ej går an att fordra mindre oförvitlighet af en riksdagsman än af en kommunal förtroendeman, skall jag be att få hemställa om bifall till den nämnda reservationen.

Herr Bengtsson: Sjelfva syftet med den af herr Themptander väckta motionen är, såsom herrarne nog torde finna, att få till stånd en ändring i riksdagsordningens nuvarande bestämmelser för att få frågan om valbarheten till Riksdagen och särskildt upphörandet af denna valbarhet klargjord.

Då denna fråga förevar inom utskottet, voro alla ense derom, att en sådan brist förelåg i detta hänseende, och att en rättelse borde göras.

Huru denna ändring skulle åstadkommas, derom voro deremot meningarne delade. Men slutligen enade sig pluraliteten inom utskottet om det förslag, som i betänkandet föreligger.

För min del anser jag, att detta förslag borde vara fullkomligt acceptabelt äfven för motionären. Ty om man antager ett sådant förslag, som innehålles i den af herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet förordade reservationen, blir detta enligt min tanke blott en halfmesyr, enär lika lätt som man kan tänka sig, att en person blir falskeligen åtalad, lika lätt kan man äfven tänka sig, att angifvaren skulle kunna använda falsk bevisföring och på detta sätt få en person dömd af underrätt.

Man kunde då ej uttala sig klandrande om domstolen, ty det kunde inträffa, att först då målet afgjorts i högre instans, man kommer underfund med, att bevisföringen varit falsk, men då skulle den upptäckten göras alldeles för sent, ty det kunde ju hända, att det var en oskyldig person, som blifvit åtalad och

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

på falska bevis dömd. Han hade således redan blifvit disqvalificerad och förklarad ovärdig att vidare utöfva sitt mandat. Att sådana tillfällen kunna gifvas i upprörda tider, då man sökte att falskeligen åtala en person och att få honom dömd på falska bevis, derpå finnas exempel från Frankrike och England, der de politiska striderna äro ännu lifligare än hos oss, och det kan äfven hos oss inträffa i en framtid.

Då man nu skall ändra grundlagen, tror jag, att det vore bäst att med ens söka åstadkomma en fullt betryggande bestämmelse.

Vi ha ju exempel på — och vi behöfva dervidlag ej gå från vårt eget land — att personer mot kontant erkänsla aflagt falskt vittnesmål.

Det synes mig äfven från en annan synpunkt vara betänkligt att antaga den af herr vice ordföranden i utskottet förordade reservationen. Man skulle nemligen derigenom enligt min tanke taga ett allt för stort afsteg från den nuvarande rättspraxis. Dom i brottmål får ju ej enligt nu gällande bestämmelser gå i verkställighet, förrän den vunnit laga kraft. Skulle vi nu antaga ett förslag sådant som det af utskottets vice ordförande förordade, blefve följden den, att i detta fall domen ginge i verkställighet, förrän den vunnit laga kraft. Den skulle på *det* sätt genast gå i verkställighet, att en person, så snart han blifvit dömd af underrätt, omedelbart blir disqvalificerad och förklarad ovärdig att vidare utöfva sitt mandat såsom riksdagsman.

Att göra ett undantag från nu gällande rättspraxis för personer, som innehafva riksdagsmannauppdrag och genast på dem tillämpa en dom från underrätt, vore olämpligt.

Jag tror derför, att, om man skall göra en ändring i de nuvarande bestämmelserna i det syfte som motionären angifvit, man bör göra det fullständigt och ej så, som reservanterna föreslagit, ty derigenom skulle man blott åstadkomma en halfmesyr.

Jag skall på grund häraf anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljungman: Jag skall först och främst be att få fästa uppmärksamheten uppå, att Första Kammaren antagit reservationen, och att, för den händelse Andra Kammaren skulle antaga utskottets förslag, frågan för i år vore förfallen, ty en sammanjemkning mellan de begge förslagen är väl näppeligen möjlig.

Gent emot hvad som anmärktes af herr Bengtsson vill jag påstå, att, om man vill konstruera upp möjligheten med falska vittnen, intet förslag i verlden skall stå profvet. Ty om skickliga falska vittnen framträda, lärer man nog kunna blifva fäld i alla instanserna. Deremot finnes intet säkert hinder. Derför

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

har också grundlagen stadgandet om resning i mål, då sådana skäl senare kunna förebringas, som bevisa, att domen bör underkastas förnyad pröfning.

Hvad återigen beträffar den anmärkningen, att en icke laga kraftvunnen dom i förtid skulle verka derigenom att en person genom den blefve disqvalificerad, förefaller mig dock den anmärkningen icke så synnerligen befogad. Ty icke kan man väl ändå påstå, att en person, som af ortens domstol blifvit dömd för t. ex. stöld, skall vara lämplig att representera orten vare sig i Riksdagen eller såsom kommunal förtroendeman. Jag tror derför, att den bestämmelsen icke är så farlig, att man behöfver fästa så synnerlig vigt dervid.

Jag skall vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Themptander: Så väl utskottets som reservanternas förslag tillmötesgå syftet i min motion, så till vida, att genom begge förslagen förhindras det nu existerande betänkliga förhållandet, att en person kan blifva disqvalificerad till riksdagsmannauppdraget endast derigenom, att han ställes under tilltal för ett s. k. vanfrejdande brott.

Det skulle ur denna synpunkt vara mig likgiltigt, hvilket af de begge förslagen kommer att vinna Riksdagens bifall och sedermera varda upphöjdt till lag. Ja, jag vill vidare gå så långt i medgifvande, att jag säger, att utskottets förslag, om man tager hänsyn till den språkliga redaktionen, möjligen kan anses erbjuda företräde framför reservanternas förslag. Men å andra sidan må ock erkännas, att reservanternas förslag icke, så vidt jag kan förstå, lemnar något öfrigt att önska med afseende på fullkomlig tydlighet, och detta måste ju vara hufvudsaken.

Hvad som gifvit mig den uppfattningen, att det är bäst att sluta sig till reservanternas förslag och att således biträda det af herr Ljungman framstälda yrkandet, är en omständighet, hvarpå jag till en början icke hade tänkt tillräckligt, men på hvilken jag sedermera har fått min uppmärksamhet mera fästad. Det är naturligtvis gifvet, att det är önskvärdt att åstadkomma en så stor öfverensstämmelse som möjligt mellan å ena sidan grundlagens stadganden i detta fall samt å andra sidan kommunallagarnes och öfriga lagars föreskrifter, genom hvilka personers qvalifikationer till andra medborgerliga förtroendeuppdrag bestämmas. Vill man nu åstadkomma en sådan öfverensstämmelse, synes det mig, att ett ganska vigtigt skäl talar för reservationen. Vi veta nemligen, att det finnes en författning, som bestämmer hvilka qvalifikationer en nämndeman skall hafva. Om man nu i den författningen går så långt, att man fordrar, att en person skall vara genom laga kraftvunnet utslag förklarad förlustig medborgerligt förtroende, innan han *måste* upphöra att vara nämndeman, så kunna onekligen ganska egendomliga förhållan-

den inträffa. Det kan nemligen då hända, att en person, tillhörande nämnden, blir icke allenast tilltalad, utan äfven af den domstol, i hvilken han sjelf är bisittare, dömd för t. ex. stöld, och omedelbart efter det denna dom är afkunnad, är han, emedan det är första resan stöld och han är bofast och sålunda icke kan häktas, berättigad att åter taga plats i samma rätt, som nyss dömt honom för stöld. Jag tror icke, att en sådan sakernas ordning skulle anses öfverensstämmande med rättskänslans kraf och den allmänna rättsuppfattningen.

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

Å andra sidan hyser jag det förtroende till vår rättsskipning, att jag är öfvertygad, att det icke kan blifva annat än i mycket sällsynta undantagsfall, som någon skulle kunna blifva dömd till ansvar för så beskaffadt groft brott, som här är i fråga, ehuru han vore oskyldig. Det har visserligen af en talare sagts, att det kan åstadkommas icke allenast falska åtal, utan äfven falsk bevisning. Detta är nog en sanning, men det senare är ojemförligt mycket svårare att åstadkomma inför den kritik, som utöfvas af domstolen; och ehuru jag icke vill bestrida möjligheten af att sådant kan inträffa, anser jag sannolikheten deraf vara så ringa, att det i rent praktiskt afseende torde vara tillfyllest att bestämma, att, så snart *ett* domstolsutslag har fallit, som beröfvat en person medborgerligt förtroende, personen i fråga förlorar sin valbarhet. Jag tror således, att några menliga följder icke äro att i detta afseende befara, äfven om disqvalifikationen inträder, innan domen vunnit laga kraft. Och äfven om man här i grundlagen skulle fordra laga kraftvunnet utslag, är jag öfvertygad derom, att, när man kommer till behandlingen af den lag, som bestämmer nämndemäns qvalifikationer, det skall blifva omöjligt och med den allmänna rättsuppfattningen alldeles oförenligt att då fordra laga kraftvunnet utslag och sålunda möjliggöra ett så bestämdt för rättskänslan stötande förhållande, som jag nyss anförde.

Det är af dessa skäl, som jag för min del icke hyser någon betänklighet att biträda det af konstitutionsutskottets ärade vice ordförande framstälda yrkandet.

Herr Boëthius instämde häruti.

Herr Hedin: Konstitutionsutskottets vice ordförande har anmärkt, att, derest kamrarne skulle komma att stanna i olika beslut, frågan säkerligen komme att för denna gång förfalla, då en sammanjemkning mellan de olika besluten näppeligen vore möjlig. Jag tror, att han har rätt häruti. Det synes mig knappast antagligt, att ett sammanjemkningsförslag skall komma att af utskottet framläggas. Men jag hemställer, huruvida, derest kammaren anser, att det behöfves något mera betänketid för denna fråga, skadan vore så synnerligen stor, om uppskof skulle ega rum.

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

Såsom ett skäl för antagande af det förslag, som utskottet framstält i mom. c, ber jag få påpeka ett förhållande, som synes mig hafva synnerlig vigt, nemligen att i 1810 års riksdagsordning stadgas, att "den, hvilken laga kraftvunnen dom förklarat ovärdig medborgerligt förtroende", icke kunde såsom riksdagsman godkännas. Det är således alldeles öfverensstämmande med hvad utskottet i detta moment föreslagit; och när mot den bestämmelsen i den gamla riksdagsordningen under mer än ett halft sekel, så vidt jag vet, ingen anledning till anmärkning förekommit, torde det utgöra åtminstone en temligen god anledning att antaga, att de af utskottet nu föreslagna, med den gamla riksdagsordningens bestämmelser öfverensstämmande, föreskrifterna borde kunna anses tillfredsställande.

Bland reservationerna förekommer en, som går så långt, att den velat, att häktning för brott, hvarå förlust af medborgerligt förtroende kan följa, skulle vara tillräckligt för att disqvalificera en person vid val af riksdagsman. Detta synes mig vara en ytterst äfventyrlig bestämmelse. Jag ber att få erinra derom, att vi hafva faktiska exempel på, att domstolar dömt personer till häktning, d. v. s. godkänt redan vidtagna häktningsåtgärder, ehuru det brott, för hvilket de ifrågavarande personerna blifvit häktade, icke existerade, icke hade af någon blifvit föröfvadt.

Så långt går nu icke den först i ordningen förekommande reservationen, men månne det icke ändå är äfventyrligt, att underrätts icke laga kraftvunna dom till förlust af medborgerligt förtroende skall vara tillräcklig att disqvalificera en person till riksdagsmannakallet, då man har exempel på — jag hänvisar exempelvis till ett mål, refereradt uti justitieombudsmannens berättelse till 1885 års riksdag — att en underrätt dömt en person till en månads fängelse och att ett år derutöfver vara förlustig medborgerligt förtroende. Ett års förlust af medborgerligt förtroende, ehuru straffet var endast fängelse! Och att en sådan dom icke är synnerligen äfventyrlig för den, som gör sig skyldig till ett så förfärligt missförstånd eller en sådan vårdslöshet i embetsutöfningen, inhemtas på samma ställe, der man finner, att domhafvanden derför dömdes till 25 kronors böter.

Med hänvisning till hvad som blifvit sagdt af den andre talaren i ordningen skall jag anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr Johnsson i Bollnäs: Efter den siste talarens yttrande skulle jag kunna afstå, men då ordet nu lemnats mig, skall jag be att få säga några ord.

Jag skall då först be att få erinra derom, att skilnaden mellan utskottets och reservanternas förslag icke är så oväsentlig, som den förste talaren påstått. Utskottet har utgått från

den grundsatsen, att det utslag, hvarigenom en person skall anses disqvalificerad för val till riksdagsman, bör vara laga kraftvunnet. Reservanterna deremot anse, att, så snart utslaget blifvit afkunnadt, bör personen i fråga vara disqvalificerad till riksdagsmannaskapet.

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

Man kan hafva olika uppfattning om, huruvida det är lämpligt att välja en person till riksdagsman, som är dömd — låt vara att domen icke är laga kraftvunnen — för ett nesligt brott, och jag skulle icke hålla på den satsen, att utslaget bör vara laga kraftvunnet, derest det endast vore fråga om val. Följden skulle då endast blifva den, att man hade att utse en annan person, än den valmännen möjligen helst skulle vilja se som sin representant.

Men samma bestämmelse gäller äfven beträffande personer, som redan äro valda. Är en persom dömd för brott, som medför förlust af medborgerligt förtroende, så är han skyldig att frånträda sin befattning som riksdagsman, derest han redan är vald. Om emellertid utslaget inom en eller annan vecka upphäfves af öfverrätt, är det hårdt att personen i fråga nödgats frånträda sitt mandat.

Jag ber dessutom att få erinra, att man icke behöfver konstruera ihop falska vittnen för att få en person disqvalificerad. Man kan blifva disqvalificerad endast genom att som ombud uppträda inför domstol och af denna blifva förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan. Och till ett sådant beslut kan många orsaker medverka. Jag behöfver icke mer än antyda detta för herrarne, som litet hvar känna till, huru det förhåller sig i den vägen. Ett faktum är, att mången underdomstol förklarat en person ovärdig att inför rätta föra annans talan, men att detta beslut sedan blifvit af öfverdomstolen upphäfdt såsom obefogadt. Då är det, synes det mig, oegentligt att, om en riksdagsman uppträder inför häradsrätt eller rådstufvurätt, och rätten af en eller annan anledning förklarat honom icke behörig att inför rätten föra annans talan, han då skall frånträda sin befattning som riksdagsman, äfven om han inom kort kan visa, att öfverrätt upphäft detta beslut.

Det är på denna grund jag biträdt utskottets förslag. Och om än affattningen af utskottets förslag icke är den bästa möjliga, vågar jag dock påstå, att den är fullt tydlig. För att undvika tvister, som äro så vanliga vid våra riksdagsmannaval, tror jag derför att kammaren gjorde klokast i att antaga utskottets förslag, ty det är, som sagdt, åtminstone fullt tydligt.

Herr Elowson: Det torde böra erkännas att, såsom ock redan blifvit erkändt, den språkliga affattningen af mom. c) i den af herr Bergius m. fl. afgifna reservation, som bifogats utskottets betänkande, icke är fullt tillfredsställande. Jag ber dock

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

få fästa uppmärksamheten dervid, att denna formulering naturligtvis icke kunnat vara föremål för konstitutionsutskottets pröfning, eftersom den förekommer i en reservation. Redan denna omständighet synes mig böra föranleda dertill, att kammaren bör noga betänka sig, innan den fattar ett beslut i öfverensstämmelse med reservanternas förslag, hvarigenom detta blefve hvilande till nästa riksdagsperiod.

Motionären har fäst synnerligt afseende dervid, att man genom antagande af herr Bergius' m. fl. reservation skulle vinna öfverensstämmelse mellan grundlagens föreskrift i denna del och motsvarande bestämmelser i allmänna lagar, som vid denna riksdag skulle blifva föremål för pröfning i anledning af en annan af honom afgifven motion. Men jag tror mig veta, att en sådan fullkomlig öfverensstämmelse mellan grundlag och allmän lag i berörda afseende icke kan ernås vid denna riksdag. Konstitutionsutskottet likaväl som reservanterna hafva i grundlagsförslaget infört den bestämmelse för disqvalifikation, att den person, som blifvit förklarad ovärdig att i rikets tjenst vidare nyttjas, ej må kunna såsom riksdagsman godkännas. I de motioner, som afgifvits om ändring af kommunallagarne och allmänna lagen i förevarande afseende, är nyssnämnda bestämmelse icke omnämnd, och lagutskottet kan derför, så vidt jag vet, icke till denna Riksdag inkomma med ett förslag, hvari denna bestämmelse är intagen.

Om man godkänner reservationen, torde man sålunda ändock icke vinna öfverensstämmelse mellan grundlag å ena sidan samt kommunallag och allmän lag å andra sidan. Men då vi nu befinna oss endast vid första riksdagen af en treårsperiod, synes det mig klokast att låta detta vigtiga ärende om ändring af grundlagen undergå en ytterligare pröfning af konstitutionsutskottet.

Jag får för min del bekänna, att jag icke heller är fullt belåten med den språkliga affattningen af utskottets förslag, men jag anser dock, att detta eger ett bestämdt företräde framför reservanternas förslag. Och då det hufvudsakliga skälet till sistnämnda förslags godkännande skulle vara att söka åstadkomma öfverensstämmelse mellan grundlagen och andra lagar, men detta syftemål, på sätt jag visat, icke lärer kunna vinnas genom antagande af reservationen, hemställer jag, att kammaren måtte antaga utskottets förslag, hvarigenom frågan för denna riksdag vore fallen. På detta sätt kunde Riksdagen komma i tillfälle att få den formulering, som den vill hafva, pröfvad af konstitutionsutskottet, något som nu icke kunnat blifva fallet med reservationen.

På grund häraf hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

Herr Boëthius: Jag skulle visserligen icke hafva något emot att antaga utskottets förslag, och jag erkänner, att man är, såsom herr Hedin nyss sade, mera trygg, om man antager detta förslag än herr Bergius' reservation. Men å andra sidan anser jag, att det af herr Themptander anförda skälet, eller önskvärdheten att få öfverensstämmelse mellan grundlagens och andra lagars stadganden beträffande vilkoret för rätt att bekläda medborgerliga förtroendeuppdrag, är så vigtigt, att det kan vara lämpligt att nu antaga reservationen. Jag tror för min del icke heller, att faran är så stor för att en person kan genom underrätts dom komma att lida afbräck i sina medborgerliga rättigheter.

Jag begärde emellertid ordet egentligen med anledning af ett yttrande af herr Johnsson i Bollnäs, att någon kunde mista sitt riksdagsmannaskap derigenom att han af underrätt förklarats ovärdig att föra andras talan. Jag tror icke, att denna farhåga har synnerligt fog för sig, ty jag kan icke förstå, att dessa ord "är förklarad ovärdig" kunna betyda annat än att denna dom skall hafva vunnit laga kraft. Man *är* nemligen icke förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan, förrän domen är laga kraftvunnen. Samma är förhållandet beträffande de i mom. *c* förekommande orden "är förlustig medborgerligt förtroende." De kunna icke afse annat, än att det derom meddelade utslaget vunnit laga kraft.

Herr Ljungman: Herr Elowson anmärkte, att genom antagande af reservanternas förslag öfverensstämmelse icke skulle vinnas mellan grundlagen och allmän lag, just derför att detta tillägg "ovärdig att i rikets tjenst vidare nyttjas" gjorts till mom. d. Jag vill med anledning deraf fästa hans uppmärksamhet på innehållet af 2 kap. 16 § strafflagen, hvari stadgas förlust af embete, tjenst eller *annan allmän befattning* för den, som förklarats ovärdig att i rikets tjenst vidare nyttjas. Den, som förklarats ovärdig att i rikets tjenst vidare nyttjas, får sålunda hvarken väljas till eller innehafva något allmänt förtroendeuppdrag. Det af herr Elowson anförda skälet för afslag saknar alltså all betydelse.

Då man i alla fall genom att bifalla den af konstitutionsutskottets ordförande m. fl. afgifna reservation redan vid denna riksdag kan vinna något resultat, synes det mig vara skäl att bifalla densamma. För min del gör jag detta så mycket hellre som den omständigheten, att man i år förklarar ett förslag hvilande, icke lägger något hinder i vägen för att nästa år antaga ett annat bättre förslag att hvila till vidare grundlagsenlig behandling. Jag vill i detta hänseende erinra om, att i fråga om ändring af 51 § regeringsformen antogs *ett förslag* af 1892 års Riksdag och *ett annat* förslag af 1893 års Riksdag.

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

Jag vidhåller sålunda mitt förut framstälda yrkande.

Herr Dahn: Då detta ärende förevar till behandling inom konstitutionsutskottet, förelågo ganska många förslag till förändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. Ju flera förslag finnas att välja på, desto svårare är det i allmänhet också att kunna enas om något af dem. Så var det äfven i detta fall. Slutligen var det dock ett förslag, som fick de flesta rösterna för sig, och det är detta förslag som nu blifvit af utskottet framlagdt. Nu veta vi ju, att äfven i Första Kammaren stodo ungefär lika många röster för utskottets förslag som för herr Bergius' m. fl. reservation. Vid sådant förhållande synes det mig, som om man mycket väl skulle kunna låta denna fråga komma igen ett annat år under denna riksdagsperiod. Vi hafva ännu 2 år qvar af perioden, och då kunde frågan återkomma i ett mycket bättre skick än den nu är. Kammaren bör sålunda enligt min åsigt antingen bifalla utskottets förslag, hvarigenom frågan fallit, eller också afslå detsamma, då resultatet blir enahanda. Frågan kan då komma åter till nästa Riksdag, vare sig på grund af motion eller genom konstitutionsutskottets eget initiativ, och man kan då få ett förslag som är mera tillfredsställande än såväl det nu af utskottet framlagda som reservationen.

Jag skall emellertid icke tillåta mig att göra något yrkande.

Herr H. Andersson i Nöbbelöf: Vi hafva nyligen haft ett färskt exempel på de olägenheter, som kunna uppstå genom grundlagens nuvarande stadganden beträffande valbarheten. Det synes mig derföre lämpligt, att Riksdagen så fort som möjligt söker afhjelpa dessa oegentligheter i grundlagen. Det kan nu visserligen sägas, att något resultat af en sådan ändring icke kan vinnas förr än under nästa riksdagsperiod, men jag tycker dock, att det förslag, som konstitutionsutskottets ordförande framlagt är ganska acceptabelt. För min del anser jag nemligen icke lämpligt, att t. ex. en person, som dömts för vanfrejdande brott af en underdomstol, och hvilken dom fastställts af hofrätten, skall ega rätt att sitta i kammaren och deltaga i lagstiftningsarbetet ända till dess att domen fastställts af högsta domstolen, hvilket ju kan dröja åtskilliga år. En sådan person kan sålunda få sitta i Riksdagen en hel valperiod, och detta anser jag honom icke värdig till,

Jag skall derför taga mig friheten att yrka bifall till reservationen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till ut-

skottets hemställan och *dels* på bifall till den af herr Bergius, Ljungman m. fl. vid utlåtandet fogade reservation; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen. (Forts.)

Den, som bifaller den af herrar Bergius, Ljungman m. fl. vid konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8 afgifna reservation,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit hvad utskottet i utlåtandet hemstält.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 120 ja mot 75 nej; och hade kammaren alltså fattat sitt beslut i enlighet med ja-propositionens innehåll.

§ 8.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning.

Föredrogs vidare sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 5, i anledning af återremiss af sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande n:o 1 rörande vissa delar af Kongl. Maj:ts proposition n:o 2 med förslag till ny förordning angående mantalsskrifning.

Sedan båda kamrarne vid behandlingen af utskottets ofvannämnda betänkande visat ärendet åter till utskottet, hemstälde utskottet i nu föreliggande memorial, att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts förevarande proposition, i de delar, utskottet förehaft till behandling, icke kunnat oförändrad bifallas, måtte för sin del antaga ett inom utskottet, med ledning af de mot utskottets förut framlagda förslag inom kamrarne framstälda anmärkningar, uppgjordt nytt författningsförslag i förevarande ämne.

Herr Johansson i Noraskog begärde ordet och yttrade: Jag skall tillåta mig anhålla att förslaget måtte föredragas paragrafvis och att beslut fattas angående hvarje paragraf särskildt.

Till hvad herr Johansson sålunda föreslagit i fråga om sättet för föredragningen af föreliggande författningsförslag lemnade kammaren sitt bifall.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

§ 1.

Ordet lemnades till herr Kardell, som yttrade: Herr talman! Min afsigt är att yttra några ord med anledning af § 3 i föreliggande förslag, men icke beträffande § 1. Jag antog nemligen nyss, då jag begärde ordet, att § 3 i förslaget skulle föredragas först. Men då så icke skett, ber jag att få afstå från ordet, till dess § 3 kommer att föredragas.

Vidare yttrades icke. Paragrafen godkändes.

§ 2.

Godkändes.

§ 3.

För mom. 1 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Mom. 1. En hvar skall mantalsskrifvas der han är bosatt. Uppehåller sig någon under olika delar af året inom särskilda mantalsskrifningsdistrikt, betraktas han såsom bosatt i det distrikt, der han vistas under sådana förhållanden, *att han med afseende å tjenst, verksamhet eller andra omständigheter bör anses derstädes* hafva sitt egentliga hemvist, *med rätt likväl för den, som eger fast egendom eller idkar rörelse inom olika mantalsskrifningsdistrikt och inom hvartdera af dessa någon del af året vistas samt ej på grund af tjenst eller verksamhet kan anses hafva sitt egentliga hemvist i någotdera af dessa eller annat mantalsskrifningsdistrikt, att sjelf bestämma och anmäla inom hvilketdera distriktet han skall mantalsskrifvas.*

Den, som nästa fardag eller dessförinnan kommer att flytta till annat distrikt för att öfvertaga fast egendom eller rörelse eller tillträda tjenst, bör jemte honom åtföljande personer der mantalsskrifvas.

Hustru mantalsskrifves på samma ställe som mannen.

Häremot hade reservation afgifvits af herrar *Liss Olof Larsson* och *Kardell*, hvilka yrkat, att § 3 mom. 1 måtte erhålla följande lydelse:

Mom. 1. En hvar skall mantalsskrifvas der han är bosatt. Uppehåller sig någon under olika delar af året inom särskilda mantalsskrifningsdistrikt, betraktas han såsom bosatt i det distrikt, der han vistas under sådana förhållanden, att han med afseende å verksamhet, tjenst eller andra omständigheter bör anses derstädes hafva sitt egentliga hemvist, med rätt likväl för den, som eger fast egendom eller idkar rörelse inom olika mantalsskrifningsdistrikt och inom hvartdera af dessa nå-

gon del af året *är boende* samt ej på grund af tjenst eller verksamhet kan anses hafva sitt egentliga hemvist i någotdera af dessa eller annat mantalsskrifningsdistrikt, att sjelf bestämma och anmäla, inom hvilketdera distriktet han skall mantalsskrifvas.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Den, som nästa fardag eller derförinnan kommer att flytta till annat distrikt för att öfvertaga fast egendom eller rörelse eller tillträda tjenst, bör jemte honom åtföljande personer der mantalsskrifvas.

Hustru mantalsskrifves på samma ställe som mannen.

I fråga härom anförde

Herr Kardell: Herr talman, mine herrar! Det är egentligen om mom. 1 i § 3, som jag här vill yttra några ord. Det är nemligen denna del af § 3, som innehåller den väsentliga delen af hela detta förslag till ny mantalsskrifningsförordning. Då syftet med denna författning är att begränsa den nuvarande valfriheten så godt sig göra låter, torde ock böra begagnas så exakta uttryck som möjligt på det att de må kunna leda till det målet. Nu heter det här i andra stycket af § 3: "med rätt likväl för den, som eger fast egendom eller idkar rörelse inom olika mantalsskrifningsdistrikt och inom hvartdera af dessa någon del af året *vistas*" o. s. v. "att sjelf bestämma och anmäla, inom hvilketdera distriktet han skall mantalsskrifvas." — Det förefaller mig som om detta uttryck "vistas" är alldeles för svagt, och att det skulle kunna lemna ett vidsträckt spelrum åt godtycket. Herr Liss Olof Larsson och jag hafva i stället föreslagit uttrycket "är boende". Utskottet använder sjelf på sidan 5 i betänkandet på två ställen uttrycket "är boende", för att beteckna en längre tids *vistelse* på ett ställe, utan att med detta uttryck förena mantalsskrifningsbegreppet, hvilket naturligtvis är förenadt med uttrycket "*vara bosatt*" på ett ställe. Då nu detta af oss föreslagna uttryck synes mig vara mycket mera exakt och mera egnadt att förekomma missbruk än uttrycket "vistas", har jag i reservationen föreslagit att orden "är boende" måtte insättas i stället för ordet "vistas". Man kan ju säga om en person att han vistas på en ort, äfven om han der uppehåller sig allenast en mycket liten tid, till och med några timmar. I sådana fall kan man deremot om honom ingalunda använda orden "vara boende". Dessa ord förutsätta nemligen utan tvifvel en längre tids vistelse på stället. Om nu uttrycket "vistas" kommer att stå qvar, kan det säkert gifva anledning till oegentligheter. Jag föreställer mig t. ex., att en person vistas i Stockholm största delen af året och åtnjuter alla de beqvämligheter, som äro förenade med lifvet här, hvilka beqvämligheter kosta mycket penningar, hvarför kommunalut-

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

skylderna äro höga. På den grund att han har en liten egendom i en kommun, der utskylderna äro högst små, skulle han, endast med det vilkor, att han besökte denna kommun på en dag eller något sådant, kunna anse sig berättigad att der mantalsskrifva sig och på det sättet undandraga sig att här betala något för de stora förmåner, som han härstädes åtnjuter, för att i stället erlägga mindre belopp till den andra kommunen. Det vore just icke synnerligen hederligt. För resten är detta ett privilegium för de förmögna, som man bör inskränka så mycket som möjligt. Jag ber derför att få föreslå att uttrycket "vistas" utbytes mot uttrycket "är boende".

Jag skulle äfven vilja föreslå att i samma andra stycke af mom. 1 i § 3 några andra smärre ändringar göras, hvilka emellertid icke kommit att inflyta i reservationen. Då nu den, som eger fast egendom eller idkar rörelse inom olika mantalsskrifningsdistrikt, har en viss begränsad valfrihet, bör tydligen samma valfrihet äfven lemnas åt den, som arrenderar jordegendom inom skilda mantalsskrifningsdistrikt. Derför vore det väl lämpligt att utbyta ordet "eger" mot det mera omfattande ordet "innehar", så att det skulle heta: "med rätt likväl för den, som *innehar* fast egendom eller idkar rörelse inom olika mantalsskrifningsdistrikt" o. s. v.

Vidare ber jag att få fästa uppmärksamheten vid uttrycket "hvartdera" som följer kort derpå, då det heter "och inom *hvartdera* af dessa någon del af året är boende". Då man närmare granskar detta ord och för sig klargör betydelsen af detsamma, så ser det ut, som om den valfrihet, om hvilken det är fråga, skulle gälla för en person, som eger egendom i åtskilliga mantalsskrifningsdistrikt, endast för den händelse, att han någon del af året vistas eller är boende inom *alla* dessa mantalsskrifningsdistrikt. Deremot skulle samma valfrihet icke finnas för honom, om han bodde endast i två eller några af dessa mantalsskrifningsdistrikt. Det är naturligtvis en orimlighet och man kan icke gerna föreställa sig att en domare skulle döma på det sättet. Emellertid skulle ordet kunna gifva anledning till en sådan tolkning, och jag har äfven hört anmärkning framställas mot uttrycket. Då man nu stiftar en ny lag, bör man väl också göra uttrycken så tydliga som möjligt. Derför ber jag att få föreslå att uttrycket "hvartdera" utbytes mot "två eller flera". Således skulle momentet i denna del komma att lyda på följande sätt: "med rätt likväl för den, som *innehar* fast egendom eller idkar rörelse inom olika mantalsskrifningsdistrikt och inom *två eller flera* af dessa någon del af året är boende" o. s. v. I sammanhang dermed torde jemväl uttrycket "någotdera" böra utbytas mot *ettdera*.

Utaf denna förändring blir en annan förändring i slutet af stycket en nödvändig följd. Det heter der: "att sjelf bestämma

och anmäla, inom hvilketdera distriktet han skall mantalsskrifvas.“ Således skulle detta ändras till orden: “inom *hvilket af de* distrikt, *der han under året är boende*, han skall mantalsskrifvas.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

På grund af hvad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka att stycket 2 i mom. 1 § 3 måtte erhålla följande förändrade lydelse: “Uppehåller sig någon under olika delar af året inom särskilda mantalsskrifningsdistrikt, betraktas han såsom bosatt i det distrikt, der han vistas under sådana förhållanden, att han med afseende å tjenst, verksamhet eller andra omständigheter bör anses derstädes hafva sitt egentliga hemvist, med rätt likväl för den, som *innehar* fast egendom eller idkar rörelse inom olika mantalsskrifningsdistrikt och inom *två eller flere* af dessa någon del af året *är boende* samt ej på grund af tjenst eller verksamhet kan anses hafva sitt egentliga hemvist i *ettdera* af dessa eller annat mantalsskrifningsdistrikt, att sjelf bestämma och anmäla, inom *hvilket af de distrikt, der han under året är boende*, han skall mantalsskrifvas.“

Om Andra Kammaren tager detta ändringsförslag, så kommer yrkande att framställas i Första Kammaren derom, att det äfven der måtte antagas. Detta är nu ett af de yrkanden som jag har att göra med anledning af mom. 1 i § 3.

Jag skulle äfven vilja framställa ett annat yrkande med anledning af sista stycket i samma moment, der det heter: “Hustru mantalsskrifves på samma ställe som mannen.“ Denna föreskrift finnes icke i nu gällande mantalsskrifningsförordning. Den har tydligen ansetts vara öfverflödig, och det torde den också vara. Uti de allra flesta fall, i 999 fall af 1000, skall helt visst hustrun utan motsägelse och sjelfmant låta mantalsskrifva sig på samma ställe som mannen. Det heter också i allmänna lagen: “Hustru följe sin man.“ Det torde icke behöfvas någon ytterligare föreskrift derom.

Man behöfver icke på detta sätt ytterligare lagstifta i afseende å så enkla och naturliga förhållanden. Deremot skulle det kunna hända, att en sådan bestämmelse, om den komme att inflyta i förordningen, skulle kunna lända till skada, nemligen i det fall, att boskilnad förekommer och att af de båda makarne den ene har sin särskilda handtering på ett ställe och den andra på ett annat. Sådana fall förekomma. Jag vet specielt ett sådant fall, då mannen under större delen af året eller omkring 9 månader vistas i Jemtland, der han för en mindre ångbåt, under det att hustrun aldrig varit der och förmodligen aldrig kommer dit. Hon drifver nemligen någon affär här i Stockholm. Om nu detta blefve lag, så skulle hon nödgas mantalsskrifva sig deruppe, och detta kunde leda till svåra oegentligheter. Hennes forum blefve då naturligtvis rådstufvurätten i Östersund, och således blefve följden den, att, om någon per-

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

son här i Stockholm hade en fordran af henne, vore han nödsakad att stämma henne inför rådstufvurätten i Östersund, och om hon gjorde cession här i Stockholm, så skulle borgenärerna instämmas till Östersund. — Jag har äfven hört talas om ett annat dylikt fall från Sundsvall. Mannen vistas för det mesta i Stockholm och skall enligt denna förordning här mantalsskrifvas. Hustrun åter vistas hela året om deruppe och drifver der någon slags rörelse. Äfven hon skulle således blifva tvungen att låta skrifva sig här. Om nu denna föreskrift införes, kommer den, såsom redan är sagdt, icke att betyda något i de allra flesta fall. Hustrun kommer naturligtvis alltid att låta mantalsskrifva sig på samma ställe som mannen, der icke dylika förhållanden komma till. Detta vill med andra ord säga, att, om denna bestämmelse blir effektiv, skadar den, men vid andra tillfällen är den oskyldig. En sådan lag bör man väl icke gerna stifta, som är i allmänhet fullkomligt gagnlös, men som *kan* blifva skadlig någon gång.

Jag vill vidare påpeka det förhållande, som eger rum vid emigration. Om mannen emigrerar till Amerika, hvar skall hustrun då mantalsskrifvas? Hon skulle kunna undandraga sig att förblifva mantalsskrifven här i Sverige. Jag har nyligen i tidningarne sett ett fall omnämdt, der en svensk kvinna, som stod i begrepp att gifta sig med en rysk undersåte, hos Kongl. Maj:t anhöll att få behålla sin svenska nationalitet, men denna hennes ansökan ledde icke till någon påföljd. Man bör väl icke genom dylika lagbud ytterligare försvåra realiserandet af sådana berättigade önskningar som den hon här framstälde.

Jag ber med anledning härutaf och med förnyad erinran, att någon motsvarande bestämmelse icke finnes i nuvarande mantalsskrifningsförordning, få yrka, att det sista stycket måtte utgå såsom varande onödigt och någon gång skadligt.

Herr Johansson i Noraskog: Jag kan icke annat än beklaga, att de anmärkningar, den siste talaren framstält mot redigeringen af denna paragraf, icke förut framkommit i samma omfattning, som nu blifvit händelsen. Det hade varit lämpligare, att man i utskottet fått reda på de ändringsförslag, som här blifvit framlagda. Inom utskottet var man allmänt ense om den formulering, som nu föreligger, endast med den skilnaden, att herrar Kardell och Liss Olof Larsson önskade, att ordet "vistas" på sid. 9 i betänkandet måtte utbytas mot orden "är boende". Men då utskottet i sin motivering till denna ändring uttryckligen har sagt, att med ordet "vistas" i författningen afses att "vara boende" inom distriktet, ansåg man, att ingen tvetydighet eller oegentlighet vid tillämpningen af detta stadgande borde komma i fråga. Ty om någon tvist framdeles skulle uppkomma om en sådan sak, vore det ju en naturlig och gifven följd, att man

ginge tillbaka till de urkunder, som tillkommo, då författningsförslaget behandlades, och der man skulle finna mer än tillräcklig vägledning för bedömande af hvad som åsyftats och menats med det uttryck, som i författningen i detta hänseende blifvit användt.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Hvad beträffar de öfriga ändringsförslagen i andra stycket, tror jag icke, att de egentligen innebära några förbättringar. Så vidt jag kunde förstå af den öfverläggning, som inom utskottet om detta förslag egde rum, voro åtminstone alla jurister inom utskottet fullt ense derom, att icke någon tvetydighet skulle uppstå i afseende å rätta betydelsen af förslaget i detta hänseende.

Hvad åter angår hans andra anmärkning beträffande det sista stycket af första momentet: "Hustru mantalsskrifves på samma ställe som mannen", är det ju en sanning, att något särskildt stadgande derom icke finnes i nu gällande mantalsskrifningsförordning, men den senaste mantalsskrifningskomitén ansåg det ur flera synpunkter vara lämpligt, att ett sådant stadgande infördes. Visserligen voro inom utskottet, då frågan der först behandlades, åtskilliga talare tvehågsne, om detta stadgande borde inflyta i författningen eller icke, men man enades slutligen derhän, att man ansåg det i åtskilliga hänseenden skulle lända till fördel och rättelse, att ett sådant stadgande infördes i den form, som nu blifvit föreslagen.

Jag skall åtminstone icke för ögonblicket upptaga kammarens tid vidare, utan endast hemställa, att kammaren behagade bifalla utskottets förslag i § 3 i oförändradt skick.

Sedan öfverläggningen beträffande § 3 härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, godkändes paragrafen i sin helhet med den lydelse som af utskottet föreslagits.

§ 14 i utskottets förslag var så lydande:

Mom. 1. Förrättningsman, som utan att vara af laga förfall hindrad ankommer till förrättningsstället först efter den för mantalsskrifningens början utsatta tid, men inom tre timmar derefter böte, om mantalsskrifningen det oaktadt kan ega rum, tio kronor. Kan förrättningen icke ega rum eller kommer han utan laga förfall senare än nyss är sagdt eller uteblifver alldeles, böte trettio kronor.

Mom. 2. Pastor eller församlingsföreståndare, som, utan att laga förfall anmäles *och utan att ombud för honom blifvit utsedt*, underlåter att inställa sig vid mantalsskrifning på utsatt tid eller att dit medföra församlingsboken eller aflemna behörigt utdrag deraf, der sådant är medgifvet, böte, derest mantalsskrifningen ändock kan försiggå, fem kronor, i annat fall trettio kronor.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Enahanda påföljd för dylik underlåtenhet vare gällande för pastors eller församlingsföreståndares ombud, som emottagit uppdrag att vid mantalsskrifning närvara.

Mom. 3. Länsman eller stadsfiskal, som utan anmäldt giltigt förhinder uteblifver från mantalsskrifning, böte tio kronor. Uteblifver kommunalombud eller fjerdingsman utan anmälan om sådant hinder, böte tre kronor.

Mom 4. Uti de i mom. 1 här ofvan omförmälda fall bör anmälan af vederbörande pastor göras hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande. I öfriga fall har förrättningsmannen att i protokollet anteckna de försumliges namn och hemvist samt behörigt utdrag derom till Kongl. Maj:ts befallningshafvande insända; *och eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande att efter vederbörandes hörande och pröfning af förekommande omständigheter förordna om böternas uttagande.*

Den, som icke åtnöjes med, Kongl. Maj:ts befallningshafvandes beslut, hvarigenom han blifvit till böter dömd, eger att hos kammarrätten anföra besvär innan klockan tolf å trettionde dagen efter erhållen del af samma beslut.

Mom. 5. Böter som efter denna § ådömas, tillfalla den kommun, inom hvilken den försumlige är bosatt.

Saknas tillgång till böterna, skola dessa förvandlas enligt allmän lag.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Bäckgren: Afsigten med denna paragraf skulle väl vara att gifva trygghet för att mantalsskrifningen verkligen kommer att förrättas och att mantalsskrifningsförrättningen kommer att ske på behörig tid. Jag fruktar dock, att föreskrifterna kanske äro alldeles för ofullständiga, och att de skulle kunna leda till något helt annat, hvarför jag skall taga mig friheten fästa uppmärksamheten derpå. Jag skall då utgå från samma förutsättning som Kongl. Maj:t i sitt förslag och äfven utskottet i sitt betänkande, nemligen att det skulle kunna hända, att någon eller några af dem, som äro skyldiga att närvara vid mantalsskrifningen, ej infinna sig der.

I mom. 1 stadgas böter för förrättningsmannen, om han skulle vara frånvarande, och i mom. 2 stadgas böter för pastor, församlingsföreståndare eller deras ombud, för den händelse någon af dem skulle underlåta att infinna sig. I mom. 3 åter stadgas böter för länsman, stadsfiskal, kommunalombud eller fjerdingsman, ifall någon af dem skulle uteblifva från mantalsskrifningsförrättningen. Vidare heter det i mom. 4, att ifall förrättningsmannen skulle vara frånvarande, skall pastor anmäla sådant för Konungens befallningshafvande, och ifall pastor eller någon annan af dem, som äro skyldige att närvara, ej skulle infinna

sig, skall förrättningsmannen derom göra anmälan. Men nu skulle det kunna hända, att hvarken förrättningsman eller pastor infunne sig vid mantalsskrifningen, och då har ingen af öfrige närvarande vare sig rättighet eller skyldighet att anmäla ett sådant förhållande för Konungens befallningshafvande, och denna myndighet kan således icke under sådana förhållanden ådöma några böter eller straffpåföljder vare sig för förrättningsmannen eller för pastor.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Som vi veta är mantalsskrifningen en rätt besvärlig sysselsättning både för pastor och för förrättningsmannen, och helst skulle de väl se, att de blefve befriade från ett sådant arbete. Genom det obestämda innehållet i denna § är detta den lättaste sak i verlden, blott de iakttaga den mycket beqväma försigtigheten att icke infinna sig. Det har ingen straffpåföljd med sig. Mantalsskrifningen skulle då, ifall paragrafen antages oförändrad, komma att blifva helt och hållet beroende på förrättningsmannens och pastors godtycke att infinna sig eller icke, i hvilket senare fall någon mantalsskrifning ej vidare komme i fråga.

Då jag för min del anser dessa föreskrifter vara alldeles för ofullständiga och kunna leda till alldeles raka motsatsen mot hvad man med dem åsyftat, skall jag be att få yrka återremiss i syfte att erhålla ett tillägg i den af mig påpekade rigtning.

Herr Johansson i Noraskog: Jag misstänker, att den anmärkning, som den föregående talaren framstälde, är i sjelfva verket så att säga konstruerad och svårligen kan få tillämpning i verkligheten. Vi skola komma ihåg, att utom de böter, som i denna förordning äro föreskrifna för häradsskrifvaren, har han ansvar enligt sin tjensteinstruktion. På samma gång han kan blifva bötfäld derför att mantalsskrifningen icke egt rum, kan han åtalas för tjenstefel, och ett dylikt åtal kan medföra ganska allvarsam påföljd. Jag tror derför icke, att häradsskrifvaren, för att komma ifrån mantalsskrifningen, skall utsätta sig för ett sådant åtal. Nog kan man således vara skäligen lugn för, att någon sådan försummelse icke skall komma i fråga. Jag anser derför icke, att den anmärkningen förtjenar vidare afseende, ock yrkar alltså bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Härmed var öfverläggningen slutad; och efter det propositionen af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, blef paragrafen af kammaren godkänd.

§ 15 var enligt utskottets förslag af följande lydelse:

Aflemnas icke i behörig tid och ordning de i denna förordning föreskrifna uppgifter, *må*, jemte det anteckning om *de för-*

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

sumliges namn och hemvist af förrättningsmannen i protokollet verkställes, felande uppgift, om den försumlige finnes inom orten, efter anmodan af mantalsskrifningsförrättaren, honom affordras genom stadsfiskal i stad samt länsman eller fjerdingsman på landet. Tredskas den försumlige eller finnes han icke inom orten, skall mantalsskrifningsförrättaren anmäla förhållandet hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som eger att med föreläggande af vite den felande handlingen införskaffa.

Krono- eller stadsbetjent, som verkställer infordrandet af felande uppgift, eger derför af den försumlige undfå godtgörelse med en krona 50 öre för hvarje förrättning.

Den, som genom uteblifven eller origtig uppgift föranleder, att någon skattskyldig undgår att utgöra mantalspenningar, skall för gäldande deraf vara ansvarig.

Efter föredragning af paragrafen anförde:

Herr Högstedt: I det föreliggande förslaget finnes en punkt, som jag beklagar icke blef föremål för öfverläggning, då detta ärende förra gången i kammaren behandlades. I 15 § läsa vi nemligen: "Krono- eller stadsbetjent, som verkställer infordrandet af felande uppgift, eger derför af den försumlige undfå godtgörelse med en krona 50 öre för hvarje förrättning." Efter mitt förmenande borde denna bestämmelse icke hafva inkommit i detta förslag. Ty till hvilka trakasserier och orimligheter kan den icke leda! Det är naturligtvis hufvudsakligen för städerna, som den har betydelse. I städerna skötes, såsom vi veta, mantalsskrifningen i allmänhet icke undan på en dag, utan måste fortgå under flere dagar. Genom kungörelse tillkännagifves, hvilka dagar mantalsskrifning skall ega rum för de särskilda qvarteren och rotarne i staden. Det inträffar då, att många icke komma på de dagar de skulle komma, utan på andra. Ja, det inträffar, att många icke komma, förrän de blifva kallade. Många infinna sig icke på de för dem bestämda dagar, emedan de icke haft tillgång till den tidning, hvari kungörelsen varit införd, eller rent af förbisett denna kungörelse, eller emedan de af sjukdom eller annat laga förfall varit hindrade att tillstädeskomma. Nu säges i denna §, att mantalsskrifningsförrättare eger att genom stadsfiskal i stad samt länsman eller fjerdingsman på landet infordra de uppgifter, som de försumlige icke lemna, samt att den krono- eller stadsbetjent, som infordrar uppgifterna skall ega att derför uppbära en krona 50 öre i ersättning. Huru orimligt är icke detta! Han eger att uppbära denna afgift utan ransakning och dom, antingen han går kortare eller längre väg att afhemta dessa uppgifter. Det är i sanning en beskattning, som särskildt för mindre bemedlade måste blifva ganska betungande. Jag hade trott, att det hörde till krono- eller stads-

betjents tjenst, att utan särskild ersättning biträda vid mantalsskrifningen, och när så fordrades, afhemta de felande uppgifterna. Hvarför kan det icke ske fortfarande som hitintills? Långt bättre än denna bestämmelse är enligt mitt förmenande den, som finnes i nu gällande författning angående mantalsskrifning. Jag tillåter mig derför yrka, att 15 § af utskottets förslag antages med uteslutande af den punkt jag nyss uppläst och som innehåller den bestämmelsen, att krono- eller stadsbetjent skall uppbära ersättning med en krona 50 öre för hvarje förrättning.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Herr vice talmannen Danielson: Jag kan icke underlåta att liksom den föregående talaren vid denna punkt göra en erinran. Jag är ense med honom derom, att jag tycker det vara olämpligt, att en krono- eller stadsbetjent skall få särskild ersättning för detta fall. Det skulle verkligen kunna leda till rätt besynnerliga resultat. Länsmannen skall, såsom herrarne finna, vara närvarande vid mantalsskrifningsförrättningarna. Befinnes det då, att icke allt går sin gilla gång, att icke de uppgifter lemnas, som böra lemnas, så är det klart att häradsskrifvaren har svårt att underlåta att anteckna de försumliges namn i protokollet. Länsmannen står således der nästan som en åklagare. Men om häradskrifvaren finner, att uppgifter böra infordras, är det ju länsmannen, som kommer att få inkomsten deraf; och om uppgifterna äro många, blir densamma icke obetydlig. I tätt befolkade bygder liksom i städerna kan en krono- eller stadsbetjent förskaffa sig rätt afsevärda inkomster på detta sätt. Men det kan icke vara meningen, att allmogen skall på det sättet betungas. Jag anser, att denna författning är en författning, som gäller hvarje svensk medborgare, och detta bör ingalunda förbises. Mig synes derför, att det moment i § 15, som säger att krono- eller stadsbetjent, som verkställer infordrandet af felande uppgift, derför skall erhålla ersättning med en krona 50 öre, bör utgå. Anser häradsskrifvaren, att dessa felande uppgifter skola infordras, så får han anmäla det för länsmannen. Han har rätt att skrifva till fjerdingsmannen och anhålla att få dessa. Sker ej så att uppgift lemnas, då skola de vända sig till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som förelägger vite. Först om den försumlige tredskas att lemna de felande uppgifterna, först då bör han enligt mitt förmenande åläggas någon afgift, och i så fall må de då få biträda mot särskild ersättning. Jag tror således för min del, att denna kammare bör afslå detta moment. Jag anser, att det är alldeles onödigt och kommer att leda till rätt väsentliga svårigheter för den stora allmänheten. Nu är det sant, att i det följande utlåtandet antydes en möjlighet till lindring. Men vi veta ej, huru vi kunna komma att besluta med afseende derpå.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Då jag således anser, att detta moment skulle medföra en alltför tung börda för allmogen och den föreslagna ersättningen vara alldeles obehöflig, vill jag förena mig med den föregående talaren och yrka, att kammaren måtte afslå detta moment.

Deremot har jag ingenting emot det följande momentet, som bestämmer att den som genom uteblifven eller origtig uppgift föranleder, att någon skattskyldig undgår att utgöra mantalspenningar, skall för gäldande deraf vara ansvarig.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Elgered, *Petersson* i Boestad, *Anderson* i Tenhult, *Erickson* i Bjersby, *Sjöberg* och *Ericsson* i Väsby.

Herr Bokström yttrade: Jag anhåller att få fästa kammarens uppmärksamhet på den ganska betydelsefulla omständigheten, att utskottet tillåtit sig föreslå borttagandet af de bötesbestämmelser, som hittills varit stadgade för skattskyldiges försummelse att till mantalsskrifningen aflemna uppgifter. Dessa böter hafva uppgått till 2 kronor och äro sålunda till beloppet högre än den ersättning som här eventuelt skulle komma att uttagas af de försumlige. Det synes mig under alla förhållanden vara en vida hyggligare form, att det stadgas en ersättningskyldighet för ett verkligt besvär i stället för en bötesbestämmelse, som alltid är mer eller mindre förhatlig.

Med afseende på beloppet, en krona 50 öre, var det inom utskottet ganska stor tvekan om, huruvida detta belopp skulle blifva tillräckligt i de större distrikten på landsbygden, der en fjerdingsman tilläfventyrs kunde få resa flere mil för att infordra en felande och för förrättningen behöflig uppgift. Det anmärktes visserligen, att beloppet inom städerna kunde anses vara väl stort. Men vid det förhållande, att ersättningsskyldigheten skulle ersätta böterna, vågade utskottet för sin del icke nedsätta detta belopp, af fruktan att allt för många skulle försumma att inlemna erforderliga uppgifter till mantalsskrifningen. Jag ber dessutom att få erinra derom, att detta uteslutande af bötesbestämmelsen förut är föreslaget af den s. k. landstatskomitén, så att det icke är något nytt påhitt af utskottet, utan en mening, som förut varit med ganska stor styrka framhållen.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

Herr Högstedt: Den nuvarande bestämmelsen angående försummelse att inlemna uppgifter lyder så: "Underlåter någon, utan anmäldt laga förfall, att vid mantalsskrifning meddela sådan uppgift, som här ofvan omförmäles, böte två riksdaler, och, derest sådan saknad uppgift honom genom häradsskrifvaren

eller annan vederbörande tjensteman affordrats, men icke inom fjorton dagar derefter på angifvet ställe aflemnas, fyra riksdaler". Här står alltså, att den försumlige skall böta först sedan det blifvit utrönt, om han haft laga förfall eller icke för sitt uteblifvande. Vidare står här, att han skall böta dubbelt, när han icke inom fjorton dagar efter sedan han blifvit tillsagd, inlemnat uppgift. Denna bestämmelse är mycket bättre än den, som upptages i det föreliggande förslaget, ty enligt denna skall den försumlige betala 1 krona 50 öre, äfven om han haft laga förfall för sitt uteblifvande. Huru lätt kan man icke få sådant förfall! Och då skall genast en polisbetjent komma och affordra uppgift och derför hafva rättighet att erhålla 1 krona 50 öre.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Då jag anser denna bestämmelse orimlig, yrkar jag fortfarande, att denna punkt måtte ur förslaget utgå.

Herr vice talmannen Danielson: Jag är till största delen förekommen af den föregående talaren. Nu är det borttaget, som förr kunde freda den försumlige, i händelse af laga förfall. Här står endast, att den felande uppgiften skall infordras af krono- eller stadsbetjent, derest förrättaren derom gör anteckning i protokollet. En väsentlig förändring är således gjord. Men jag hemställer, om vi skola ålägga vår svenska allmoge en sådan skattebörda? Om vi redan nu hafva en lagstiftning, som är betungande, så böra vi väl, när det är fråga om en ny sådan, se till, att den ej blir så betungande, att allehanda trakasserier kunna uppstå för allmogen, och att tjenstemän få en hel del inkomster, som de aldrig borde hafva. Jag tror ej, att denna kammares majoritet vill vara med om något sådant. Skola vi hafva en ny lag, så måste den innebära någon förbättring.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bokström: Jag anhåller att få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att laga förfall i dessa hänseenden måtte vara mycket sällsynt. Derför kan ock det skäl, som den ärade talaren på helsingborgsbänken framhöll, icke hafva någon vidare betydelse.

Jag ber likaså att få nämna, att den bötesbestämmelse, som hittils varit gällande, mycket sällan användts. Det finnes väl icke heller någon anledning att antaga, att denna ersättningsskyldighet, som är förknippad med besväret för häradskrifvaren, skall komma till användning i andra fall, än då det är fråga om att erhålla en uppgift, som är *behöflig* för sjelfva mantalsskrifningsförrättningen.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag i denna del.

Herr Jonsson i Hof: Ehuruväl denna bestämmelse om ersättning skulle kunna tänkas föranleda missbruk så till vida,

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

att en häradsskrifvare skulle kunna infordra flere uppgifter, än hvad som verkliga behofvet kräfde, för att låta en krono- eller stadsbetjent förtjena litet penningar, så lärer det väl knappast ändå kunna gå an att taga bort både bötesbestämmelsen för försumligheten att lemna uppgift och den risk, som skulle ligga i ersättningen för införskaffande af felande uppgifter. Ty då kommer man sannolikt derhän, att i städerna en hel massa personer icke skulle bry sig om detta, utan lita på, att vederbörande skulle påminna dem, alldenstund ingen risk vore förenad med försumligheten. Detta skulle väl icke kunna gå för sig länge, innan klagomål häröfver framtvingade en ändring i det syfte, som här föreligger. Det hade varit mest egentligt, om man kunnat ordna så, att denna ersättning icke varit lika för alla, utan varit *lägre* vid kortare afstånd och *högre* när särskild resekostnad tillkommit. Men jag förmodar, att härför mött sådana praktiska svårigheter, att det icke varit någon annan utväg nu, än att taga saken generelt, d. v. s. göra den lika för alla. Huruvida under sådana omständigheter ersättningsbeloppet, 1 krona 50 öre, är för mycket tilltaget, eller om det skulle kunna låta sig göra att nedsätta detta belopp, det vet jag icke. Men snarare kunde väl en nedsättning af beloppet vara rådlig, än att stryka bort hela bestämmelsen i förevarande fall. Jag skulle t. ex. icke hafva något emot, om kammaren ansåge, att bötesbeloppet kunde nedsättas till 50 öre, under förutsättning nemligen, att detta beslut kunde sammanjemkas med Första Kammarens beslut i detta stycke.

Jag skall emellertid för egen del icke göra något yrkande om en sådan nedsättning.

Herr Anderson i Himmelsby: Det förefaller mig som att man af en författning, hvars utarbetande förorsakat så mycket arbete, som den nu ifrågavarande, skulle hafva kunnat fordra att man hade kommit till ett sådant resultat att författningen blifvit bättre än den nuvarande. Men så har här alldeles icke skett, ty i denna nya författning hafva icke några väsentliga ändringar i den gamla blifvit gjorda till dess fördel.

Den talare som först yttrade sig från talarestolen i denna fråga yttrade i sitt första anförande att i stället för 2 kronors böter som i den gamla författningen var stadgadt för uteblifven uppgift, egde nu den krono- eller stadsbetjent, som verkställer infordrandet af felande uppgift, att af den försumlige undfå en godtgörelse af allenast 1 krona 50 öre för hvarje förrättning. Detta kan ju visserligen vara någon förbättring. Men jag tror att han med tiden skall erkänna att resultatet är ganska litet i detta som i andra afseenden i den rigtningen. Det borde väl icke vara omöjligt att få en bestämmelse i det syfte att, i fall mantalsskrifningsförrättaren icke kunde förrätta mantalsskrifningen till följd

af felande uppgifter, då först det vore på sin plats att vidtaga en sådan åtgärd som att taga till protokollet de försumliges namn. Ty jag hemställer huru detta skulle taga sig ut i sådana landskommuner, der det finnes 100—150 personer som skola lemna uppgifter. Om alla dessa skulle aflemna sina uppgifter muntligen, så tror jag, att det icke vore mycket bättre, än om de skulle göra det skriftligen. För mången kan en sådan bestämmelse vara förenad med ganska stort besvär då han derför skulle behöfva resa flere mil och, hvad särskildt beträffar häradsskrifvaren, kan det för honom medföra ganska stor tidsutdrägt. För min del tycker jag derför, att det hade bort finnas någon möjlighet att få införd i denna paragraf den bestämmelsen, att anteckning till protokollet och infordrande af uppgifter först då skulle ske, om mantalsskrifningsförrättaren i saknad af nödiga uppgifter blifvit hindrad att förrättningen verkställa. Det synes mig äfven ligga ett korrektiv mot dylik uraktlåtenhet i sista stycket af paragrafen, som stadgar, att den, som uteblifver med uppgift, ådrager sig skyldighet att svara för det skattebelopp, som han genom sin försumlighet kan undandraga staten. Detta torde vara ett ganska verksamt korrektiv emot underlåtenhet att lemna dylik uppgift. För min del hade jag tänkt att det vore möjligt att få fram ett sådant förslag. Jag skall med anledning häraf be att få uppläsa ett ändringsförslag, som jag uppsatt i denna syftning: "Aflemnas icke i behörig tid och ordning de i denna förordning föreskrifna uppgifter, och mantalsskrifningsförättaren saknar nödiga uppgifter för mantalsskrifningens förrättande, må", och sedan paragrafen oförändrad. Man hade då sagt, att, för den händelse mantalsskrifningsförrättaren blifvit i saknad af nödiga uppgifter till mantalsskrifningens förrättande, då först skulle de försumlige anmälas till protokollet. I annat fall anser jag, att detta icke vore behöfligt, ty kan mantalsskrifningsförrättaren ordentligt förrätta mantalsskrifningen med ledning af de uppgifter, som husförhörsboken lemnar, och med andra uppgifter, som han har till hands, så tror jag, att ingen skada skett. Och om icke dessa anteckningar till protokollet finnas, skola heller icke några trakasserier kunna åstadkommas af tjenstemän, som möjligen af en eller annan anledning annars måhända skulle kunna missbruka sin ställning gent emot den nu ifrågavarande bestämmelsen. Jag vet icke, huruvida det är skäl att begära proposition på ett sådant yrkande, ty jag tror nog att det icke har utsigt att vinna kammarens bifall, men jag skall i alla fall våga det.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Herr Johansson i Noraskog: Jag vill endast fästa den siste talarens uppmärksamhet derpå, att det är en väsentlig skilnad mellan det förslag, som utskottet nu framlagt, och Kongl. Maj:ts förslag.

Uti utskottets förslag står: "Aflemnas icke i behörig tid

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

och ordning de i denna förordning föreskrifna uppgifter, *må*, jemte det anteckning om de försumliges namn och hemvist af förrättningsmannen i protokollet verkställes, felande uppgift, om den försumlige finnes inom orten, efter anmodan af mantalsskrifningsförrättaren, honom affordras", etc. Men i Kongl. Maj:ts förslag står det, att förrättningsmannen *skall* affordra den försumlige dylika uppgifter, hvilket förutsätter en absolut skyldighet att infordra dessa uppgifter, till och med om de icke varit fullt behöfliga. Detta har utskottet sökt förekomma genom att i stället insätta ordet *må*, som lemnar större utrymme i afseende å tillämpningen och medgifver förrättningsmannen möjlighet att icke i onödan behöfva infordra uppgifter om mantalsskrifningen.

Med afseende å den föreslagna ersättningen åt den, som införskaffar felande uppgifter, har det här satts i fråga, huruvida icke denna afgift borde nedsättas. Jag vill dock fästa uppmärksamheten derpå, att, då man vill taga bort bötesbestämmelsen, 2—4 kronor, bör det om man tager hänsyn till ansvaret, icke kunna vara alltför mycket hvad här blifvit föreslaget, nemligen en betalning af 1 krona 50 öre. Den är väl åtminstone i de mera vidsträckta landtkommunerna allt för liten i alla fall. Men, såsom mantalsskrifningskomitén anmärker, har det mött de största svårigheter att föreskrifva olika afgifter för olika delar af landet. För min del anser jag, att det är bättre att antaga denna afgift, äfven om den på vissa ställen skulle anses vara något för hög. Någon risk och något ansvar bör väl den försumlige vara underkastad hädanefter som hitintills.

Jag hemställer derför, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Forsell: Vill man, att mantalsskrifningen skall byggas på uppgifter, får man naturligtvis ställa så till, att dessa uppgifter komma in till mantalsskrifningen, ty i annat fall är föreskriften derom, att uppgifterna skola lemnas, af ingen betydelse. Enligt den gamla lagen finnes bötesstraff för dem, som icke lemna lagstadgade uppgifter. Nu har man emellertid, såsom en föregående talare sagt, velat införa ett stadgande, hvilket går i mer human rigtning, och bestämt, att den försumlige i stället bör ersätta det besvär, som han förorsakar derigenom, att han undandrager sig lagens bestämmelse och icke lemnar någon uppgift. Svenska allmänheten är icke så laglydig, att den följer lagbestämmelser, om det icke finnes något straff för uraktlåtenheten att fullgöra dem. Stiftar man lagar, så måste man äfven se till att skaffa sig medel för att göra sig åtlydd.

En talare på skånebänken tyckte, att det vore alldeles orimligt, att dessa lägre tjenstemän, som sattes i rörelse för att infordra uppgifterna, skulle få den i lagen föreslagna betalningen Men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att deras besvär

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

kan blifva och nog blifver ganska stort, ty det är icke nog med att de gå en gång för att infordra dessa uppgifter. Om den person, till hvilken de begåfvo sig för att få uppgiften, icke är hemma, måste de söka honom flere gånger och slutligen, när han träffas i sitt hem, vägrar han kanske att aflemna uppgift. Då skall han föreläggas af Konungens befallningshafvande att vid äfventyr af vite lemna den begärda uppgiften. Hvem skall nu delgifva honom detta beslut? Jo, det skall just fjerdingsmannen göra. Men denne får för detta nya besvär ingen ersättning.

Anser man sig nöjd med att mantalsskrifningen förrättas blott på grund af de uppgifter, som presterskapet kan lemna med ledning af anteckningarna i husförhörsboken, och ej fäster vigt vid att uppgifter inkomma eller äro tillförlitliga, ja, då kan man gerna stryka hela paragrafen rörande dessa uppgifter. Men om man vill hafva dem, måste man äfven införa ett stadgande om antingen böter för uraktlåtenhet att aflemna uppgift eller ock ersättning för besväret med dess infordrande.

Herr A. G. Anderson i Himmelsby: Den förste talaren, som yttrade sig, sedan jag hade ordet, uttalade, att utskottet gjort en ändring i Kongl. Maj:ts förslag i det afseendet, att det utbytt ordet *skall* mot ordet *må*. Men jag hemställer, huruvida en mantalsskrifningsförrättare icke ändå skall kunna anse sig berättigad att taga till protokollet hvar och en, som icke lemnat uppgift — för att sedan affordra densamma af den försumlige, oaktadt förrättningen kunnat obehindradt förrättas?

Jag tror "således, att det icke är så stor skilnad vare sig man begagnar ordet "skall" eller ordet "må". Han är visserligen icke skyldig, men han är likväl i sin fulla rätt att anteckna till protokollet och låta affordra uppgifter samt sedan anmäla till Kongl. Maj:ts befallningshafvande alla, som icke lemnat uppgifter. Och jag håller fortfarande före, att det icke är rätt att så sker. Jag tror att det skulle kunna vara tillräckligt att föra till protokollet de försumliges namn och hemvist först sedan det visats, att mantalskrifningen utan dessa uppgifter icke kunnat förrättas. Kan den förrättas ändå, vet jag icke hvad denna protokollsföring och anmälning skola tjena till annat, än att en hel mängd personer kunna på grund af den blifva tvungna att betala ersättning till dessa personer, som infordra sagde, efter mitt förmenande ofta alldeles onödiga uppgifter. Ty jag betonar ännu en gång, att min mening endast är, att om mantalsskrifningen kan förrättas oaktadt felande enskilda uppgifter, denna anteckning till protokollet samt affordrandet af uppgifter då skall uteblifva.

Herr Larsson i Fole: För den händelse föreliggande författning icke komme att tillämpas på annat sätt än hittills, tror

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

jag att det icke vore så farligt, men det blir ett annat förhållande, om den skall tillämpas såsom här är föreslaget i § 4. Denna § är visserligen ännu icke föredragen eller af kammaren antagen, men enligt utskottets förslag skall en hvar, som ej hos annan mantalsskrifves, årligen vid mantalsskrifningen aflemna uppgift enligt bifogade formulär n:o 1. Nu heter det visserligen i moment 5 af samma §: "På landsbygden må mindre skrifkunnig, hvilken har att aflemna uppgift, som endast afser namn, födelsetid, yrke eller tjenst och hemvist, meddela densamma muntligen." Må vara att dessa uppgifter må kunna lemnas muntligen, men enligt författningen skola emellertid uppgifter lemnas skriftligen af alla med undantag af dem, som äro boende på landsbygden, och det endast i afseende på deras namn, födelseår, yrke eller tjenst. Skall nu författningen tillämpas efter detta stadgande, tror jag att det icke blir en, utan kanske hundratals inom våra kommuner som få betala, derför att de icke lemnat uppgifter och på den grund blifvit förda till protokollet. Jag anser, att man varit för sträng i den föredragna punkten. Jag skulle helst vilja sluta mig till herr Anderssons i Himmelsby förslag, och jag tycker det skulle vara ganska lämpligt att få det här momentet redigeradt såsom han föreslog. Men det vore måhända bäst att återremittera denna paragraf ännu en gång till utskottet för att hitta på ett annat uttryck, så att det icke blir för mycket trassel vid mantalsskrifningen. Jag vill icke göra något yrkande nu.

Herr Wittsell: Här ha yttrats stora betänkligheter med afseende på bötesbestämmelserna. Jag för min del kan icke finna en föreskrift härom innebära någon orättvisa. Vidare har man befarat, att häradsskrifvarne skulle komma att låta infordra *onödiga* uppgifter, men det tror jag icke heller. Jag tror tvärtom, att häradsskrifvarne skulle blifva tacksamma att slippa få allt för många sådana. Det kommer väl att mycket bero på om de kommunala ombuden och pastorerna, hvilka äro närvarande och som känna bäst till de delar af distriktet, inom hvilka de äro boende, göra några anmärkningar, ty det blir då med afseende på dessa som uppgifter komma att infordras.

Men finnes det inga bötesbestämmelser, hvad blir då följden? Jo, då bry de sig icke om att aflemna några uppgifter, utan låta antingen länsmannen eller fjerdingsmannen komma och hemta dem. Det kostar ingenting; de blifva sittande hemma; hvad tjenar det att gå till mantalsskrifningen, då de kunna få saken på ett mycket enklare sätt uträttad. Men hvad blir följden häraf? Jo, just den, att, då fjerdingsmannabefattningen i de flesta fall går omkring bland åboarne inom församlingen, det naturligtvis blir ingen som vill sköta sysslan utan att få större arfvode för sitt besvär. Under sådana förhållanden tyc-

ker jag det är alldeles orimligt, att de som äro laglydige och i behörig ordning aflemna sina uppgifter skola få betala för sådana, som icke vilja göra det, utan förorsaka att de infordras. De må sjelfva bekosta besväret. Det är derför jag anser det vara fullt rätt, att bötesbestämmelser finnas. Om beloppet kan synas för högt eller för lågt, kan jag icke säga. I somliga fall torde det vara lagom, i andra för högt och åter i andra för lågt. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Herr Lasse Jönsson: Det är ju klart, att ett beslut i denna fråga kan hafva olika verkningar i olika orter, och hvilka bestämmelser man än fattar, kunna de icke blifva lika lämpliga i stad som på land. Vi veta ju, att allt för stora olikheter råda inom olika delar af landet, för att sådant skulle vara möjligt. Enligt den kännedom, jag har om förhållandena i min ort, äro de föreslagna bestämmelserna icke lämpliga der, men det kan ju hända, att de äro lämpliga på andra orter. Jag anser emellertid, att då fjerdingsmannainstitutionen är så ordnad, att fjerdingsmannen får sin aflöning af kommunen eller af dem, som skola hålla fjerdingsmän, så bör han ock vara beredd på att uträtta de uppdrag han kan få. Och att 1 kr. 50 öre för den som skall uträtta detta i nu i frågavarande ärenden är alldeles för mycket, derom torde man temligen allmänt vara öfverens. Jag fruktar för öfrigt, att då det skall bero på häradsskrifvarens godtycke att annotera i protokollet dem, som icke lemnat uppgifter, skall det komma att blifva en mycket stor mängd sådana annotationer, och då, äfven om det gäller ett vidsträckt område, fjerdingsmannen lärer kunna uträtta många sådana uppdrag på en och samma dag, skulle det med 1 kr. 50 öre för hvarje uppdrag blifva en oskälig inkomst för honom. Jag har emellertid mina betänkligheter mot att *helt och hållet* taga bort dessa föreslagna böter, ty det kan komma att vålla ovilja mot hela uppdraget, så att ingenting blir uträttadt; och derför tager jag mig friheten föreslå en nedsättning från 1 kr. 50 öre till 50 öre. Jag föreslår sålunda den förändringen i § 2, att den der bestämda godtgörelsen nedsättes till 50 öre.

Herr Högstedt: Det har blifvit sagdt, att om man borttager böterna för försumlighet, måste något annat straff gifvas för den som uteblir. Men bestämmelserna om böter hafva icke blifvit borttagna. Det står i första stycket af § 15: "Aflemnas icke i behörig tid och ordning de i denna förordning föreskrifna uppgifter, *må*, jemte det anteckning om *de försumliges namn och hemvist af förrättningsmannen i protokollet verkställes*, felande uppgift, om den försumlige finnes inom orten, efter anmodan af mantalsskrifningsförrättaren, honom affordras genom stadsfiskal i stad samt länsman eller fjerdingsman på landet. Tredskas den

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

försumlige eller finnes han icke inom orten, skall mantalsskrifningsförrättaren anmäla förhållandet hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som eger att med föreläggande af vite den felande handlingen införskaffa. Mine herrar, den som i 18 år deltagit såväl i den förberedande som i den officiella mantalsskrifningen i stad, vet huru mycken humanitet mantalsskrifningsförrättaren får visa allmänheten, och af huru mycket öfverseende allmänheten är i behof. När polisbetjenten eller fjerdingsmannen söker eller får sin tjenst, vet han, att han är skyldig att gå alla ärenden, som förekomma i tjensten, utan att derför få särskild ersättning. Han skall väl också vara skyldig att utan ersättning gå mantalsskrifningsförrättarens ärenden. Jag får än en gång framhålla, huru svårt det synes mig skola blifva, att, om någon af laga förfall icke kan infinna sig, han genast skall betala 1 kr. 50 öre, utan att få försvara sig eller anföra skälen hvarför han uteblifvit. Han skall genast på anfordran af statsbetjenten lemna den summan. Jag yrkar fortfarande att den första delen af paragrafen antages, och att den andra punkten uteslutes.

Herr Wallbom: Då det gäller att antaga lagar, är det bäst att söka få dem så tydliga som möjligt. Men så vidt jag kan finna, blir icke denna lag bättre än hvad den förra har varit, och jag skall derför taga mig friheten att yrka afslag på den punkt, hvarom vi nu resonera. Men då vi komma till § 4 mom. 5 i bevillningsutskottets betänkande n:o 14, så finna vi der följande stadgande: På landsbygden må allmoge och mindre skrifkunniga muntligen meddela sina uppgifter.

Om vi nu antaga, att vi få tjenstemän som tycka det trefligt att hålla på att trakassera befolkningen, är det alldeles säkert att dessa bötesbelopp komma att utgå i mängd. En talare på skånebänken har utgått från den förutsättningen, att det skulle vara bra för fjerdingsmannen att icke få så mycket att göra. Men jag tror för min del, att det vore bättre att gifva fjerdingsmannen en större lön än att antaga lagen och få fjerdingsmannen för billigare pris. Jag tager mig friheten att yrka afslag.

Herr Larsson i Fole: Jag skall be att få göra en rättelse. Jag citerade 5:te momentet af § 4 orätt, då jag kom att se på orätt ställe. Det står visserligen "på landsbygden" men det inverkar icke mycket på saken, ty uppgifter skola emellertid lemnas antingen muntliga eller skriftliga. Dessutom vill jag instämma med herr Lasse Jönson i hans förslag om nedsättning af ersättningsbeloppet till 50 öre.

Herr Anderson i Himmelsby: Då det torde kunna hända, att om kammaren skulle vilja fästa något afseende vid det för-

slag, jag framstält, formella hinder skulle möta för bifall dertill nu, skall jag be att få yrka återremiss i syfte af den af mig gjorda framställningen.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Herr vice talmannen Danielson: Jag ber verkligen om ursäkt, att jag begärt ordet så många gånger i denna fråga. Men jag kan icke underlåta att fästa herrarnes uppmärksamhet på, att vare sig man bestämmer 50 öre eller 1 kr. 50 öre, blir olägenheten precis densamma. Här står, att krono- eller stadsbetjent skall undfå godtgörelse, men om han icke får den i godo, hvad inträffar då? Förhållandet anmäles, och godtgörelsen uttages, såvidt jag kan förstå, på exekutiv väg. Man får en lagsökning, för att krono- eller stadsbetjenten skall undfå det honom tillkommande beloppet. Det kan ju tänkas, att en och annan undandrager sig att erlägga dessa 1 krona 50 öre, och då inträffar, att tjenstemannen har rätt att undfå godtgörelsen, men icke får den; det måste då, som jag nämnde, vidtagas andra åtgärder.

Är det skäl att stifta en sådan lag? Och då vi hafva i sigte en förordning om kyrkoskrifning, i hvilken man afser att komma med bestämmelser om höga böter för underlåtenhet att ställa sig samma förordning till efterrättelse, är det då rimligt att infordra ytterligare uppgifter till mantalsskrifningen? Det tyckes mig, att, om denna kyrkoskrifningsförordning kommer till stånd, man kan gifva efter hvad som här fordrats. Lagen föreligger nu sådan den är; men jag har velat fästa uppmärksamheten på detta.

Jag vidhåller mitt påstående, att det är lika olämpligt att föreskrifva godtgörelse med 50 öre som med 1 krona 50 öre.

Herr Lundell: Herr talman, mine herrar! Denna bestämmelse om ovilkorlig skyldighet att lemna uppgifter till mantalsskrifningsförrättning borde egentligen hafva behandlats i sammanhang med författningen om kyrkoskrifning. Då man vet, att det är högst sällsynt på landet, att man lemnar uppgifter till mantalsskrifning, skulle man kunna tycka, att en dylik bestämmelse ej borde hafva influtit i den nya författningen. Men då den nu icke gerna kan tagas bort, bör man åtminstone hafva bestämmelsen sådan, som herr Anderson i Himmelsby yrkat, på det icke vidare trakasserier må uppkomma.

Jag vill yrka, att, om man skall hafva en bestämmelse om ersättning åt den, som infordrar uppgift, den sättes till 50 öre. Och eftersom, i fall uppgift lemnas till kyrkoskrifningen, det ju är onödigt att orsaka besvär med föreskrift om skyldighet att göra det å nyo till mantalsskrifningen, ber jag att få förena mig i herr Andersons i Himmelsby förslag.

Herr Hahn: Om man sätter något värde på att få exakta uppgifter, tror jag, att vi böra hålla på 1 krona 50 öre. Om

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

det blefve Riksdagens beslut att nedsätta beloppet till hvad man nu yrkat, eller 50 öre, skulle *det* inträffa, som herrarne ej vilja, nemligen att stadsbetjente komme att förtjena på saken. Ty en stor del af stadsbefolkningen skulle då helst låta bli att lemna uppgifter och i stället vänta på att man komme och hemtade dem. Ju lägre beloppet sättes, ju flere skola uraktlåta att aflemna sina uppgifter. Och stadsbetjenten behöfver ju i så fall allenast gå från ena våningen till den andra för att plocka sina 50-öringar. Jag tror att vi böra bibehålla 1 krona 50 öre. Vi äro nu i städerna vana vid att för uraktlåtenhet att lemna rätta uppgifter få plikta 2 kronor, och det försämrar endast saken att nedsätta beloppet under 1 krona 50 öre, då, trots att det förut varit 2 kronor, många ändå fått plikta. Jag för min del vill icke vara med om någon som helst nedsättning, utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Med den kännedom jag har om huru det praktiserats på den ort, jag tillhör, rörande bestämmelsen om böter för uraktlåtenhet att lemna uppgift till mantalsskrifning, får jag säga, att, såvidt jag har mig bekant, det varit i högst sällsynta fall, som dylika böter uttagits. Det har varit endast undantagsvis. Men derest man skulle i stället för den nuvarande bestämmelsen få in ett stadgande om ersättning till kronobetjeningen, lider det intet tvifvel, att vid många tillfällen kronobetjeningen skulle göra sig all möjlig möda för att taga ut dessa 1 krona 50 öre äfven i sådana fall, der ömmande omständigheter förelåge. Förhållandet mellan häradsskrifvaren och kronolänsmannen, som också skall vara tillstädes vid mantalsskrifningsförrättningen, kan blifva sådant att, då länsmannen finner med sin fördel förenligt att få så många som möjligt på listan öfver de försumlige, mantalsskrifningsförrättaren kommer att föra upp der hvar och en, som det kan göras den allra minsta lilla anmärkning emot. Det är väl i alla fall origtigt att bereda kronobetjeningen ett sådant tillfälle att skaffa sig extra förtjenst af 1 krona 50 öre af hvarje person, den kan på detta sätt tillvita något. Och detta skulle mest drabba den obemedlade delen af befolkningen, synnerligast på landsbygden. Afgiften är för mången visserligen icke så stor, men för andra återigen är den mycket känbar. För en och annan är 1 krona 50 öre icke så mycket, men för de flesta, som komme att träffas af denna utgift, betyder det ganska mycket. Jag anser derför nödigt att göra en nedsättning och ber att få förena mig med herr Lasse Jönsson, som föreslagit, att ersättningsbeloppet skulle sättas till 50 öre.

Herr Johansson i Noraskog: Jag vill fästa uppmärksamheten på ett par saker, som man tyckes hafva förbisett här i afton.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

I det författningsförslag, som föreligger, är den nyhet införd, att förrättningsmannen skall föra protokoll vid mantalsskrifningsförrättningen. Detta har icke varit förhållandet förut. Det gjordes åtskilliga invändningar i utskottet emot denna skyldighet helt enkelt derför, att det skulle medföra större besvär för mantalsskrifningsförrättaren. Men just deri, att denna protokollsföring skulle åläggas honom, ligger en viss trygghet för att uppgifter ej skola komma att infordras i onödan, utan tvärtom först då det verkligen kan vara behof af dem. Då undrar jag, om det kan vara skäl att sätta ned ansvarigheten på det sätt, som man här ifrågasatt, att i stället för *böter* af 2 kronor, som vi hittills haft, man skulle slippa med en *ersättning* af 50 öre.

Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på en annan sak, som talaren på helsingsborgsbänken synes hafva förbisett. Han lade stor vigt på, att af den, som, utan att hafva anmält laga förfall, försummat sig i fråga om uppgifts lemnande, ersättning kunde uttagas utan vidare. Då vill jag erinra om, att i 12 § som vi komma till om en stund, om vi ej hålla på allt för länge med detta, är föreskrifvet: "Uti de i fråga om mantalsskrifning meddelade beslut och vidtagna åtgärder må en hvar, hvars rätt deraf beröres, äfvensom vederbörande kommun söka ändring genom besvär hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet". Det fins således en regress, en garanti mot möjliga trakasserier och oegentligheter. Om sådana förekomma, kan det gå an att få rättelse. Och man finner sålunda, att så alldeles hjelplöst och handlöst har man ej tänkt sig, att författningen skulle komma att tillämpas.

Herr Bokström: Herr talman! Här har från flera håll inom kammaren uttalats den förmodan, att, derest denna bestämmelse skulle blifva antagen, den skulle gifva anledning till trakasserier från mantalsskrifningsförrättarens sida mot allmänheten; men jag ber att få till de kammarens ledamöter, som hafva erfarenhet om huru det går till vid en mantalsskrifning, hemställa, om någon berättigad anledning finnes till ett sådant antagande. För närvarande har mantalsskrifningsförrättaren andel i mantalsskrifningsböterna. Det oaktadt, och fast han således varit intresserad af mantalsskrifningsböters påförande, har sådant mycket sällan kommit i fråga, hvilket torde vara allmänt kändt. Kan man då med något fog antaga, att mantalsskrifningsförrättaren skulle vara så glömsk af sin tjenstepligt och hvad hedern bjuder, att han, för att bereda länsmannen eller fjerdingsmannen någon förtjenst, skulle låna sig till något dylikt, hvilket dessutom komme att orsaka honom det ganska tunga besväret att i sitt protokoll anteckna alla dessa försumlige, en åtgärd, hvartill han sannerligen icke har tid vid en förrättning af detta slag?

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Jag har ansett mig skyldig att göra denna gensaga till förmån för en tjenstemannacorps, som jag tror är väl förtjent af det anseende för rättrådighet och pligttrohet, som den hittills åtnjutit.

Herr Persson i Stallerhult: Vill man, att denna lag, om den nu blir antagen, skall efterlefvas, så går det väl icke an att taga bort bestämmelsen om arfvode eller nedsätta detsamma. En förordning, som skrifves, utan att man har något korrektiv för dess efterlefnad, är väl icke mycket till fromma. Den nu gällande mantalsskrifningsförordningen stadgar *böter* intill 2 kronor för den, som försummar att aflemna så beskaffad uppgift, som der föreskrifves. Här är endast föreslaget, att 1 krona 50 öre skulle lemnas såsom *arfvode* till den, som affordrar uppgiften. Jag frågar: hvilket är bättre: att betala 1 krona 50 öre i arfvode eller att blifva ådömd 2 kronors böter för en förseelse? Här räknas det ej såsom en förseelse. Här är det endast fråga om ersättning, om arfvode. Men enligt den gamla förordningen räknas ifrågavarande uraktlåtenhet såsom ett brott, emedan det stadgas böter för det fall, att förordningen ej efterlefvas.

Oppositionen i denna punkt rör sig deromkring, att genom den nya förordningen en oskälig inkomst skulle tillerkännas fjerdingsman. Detta beror helt enkelt på, huruvida man kommer att i massa underlåta att efterlefva förordningen. Men om en eller flere komma att underlåta detta, är en sak för sig. Här gäller det närmast: är afgiften, ersättningen, för hög för den enskilde, eller är den det icke? Det inverkar icke på denna frågas besvarande, om en eller flere komma att försumma sig. Jag kan alltså icke se, att det bör förekomma något särdeles motstånd mot införande af en bestämmelse, hvarigenom det stadgas arfvode i stället för böter. Jag tror, att om man noga tänker på saken, man skall finna, att det icke är farligt att antaga den föreslagna bestämmelsen. Jag tror icke, att häradsskrifvarne skola komma att trakassera uppgiftsskyldige mera hädanefter än hittills skett. Jag har icke hört något klander anföras öfver det sätt, hvarpå den nuvarande förordningen tillämpats. Den har tillämpats humant, och så kommer väl äfven den nya att tillämpas. Det kan icke finnas mera anledning till klander, då man har föreskrift om arfvode, än då det stadgas böter.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o i godkännande i oförändradt skick af utskottets förslag till lydelse af ifrågavarande paragraf; 2:o godkännande af densamma med den af Herr Lasse Jönsson under öfverläggningen före-

slagna ändring; 3:o bifall till det af Herr Högstedt framstälda ändringsförslag; 4:o afslag å paragrafen; och 5:o paragrafens återförvisande till utskottet. Herr talmannen upptog hvart och ett af dessa yrkanden till proposition i nu nämnd ordning; och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för godkännande af paragrafen oförändrad. Då votering emellertid begärdes, gaf herr talmannen, för bestämmande af kontrapropositionen, förnyade propositioner å hvart och ett af de återstående yrkandena, af hvilka det, som afsåg återremiss nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl i fråga om kontrapropositionen äskades votering; och blef förty, sedan till kontraproposition i denna votering antagits bifall till Herr Lasse Jönssons ändringsförslag, nu först uppsatt, justerad och anslagen följande omröstningsproposition:

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Den som till kontraproposition i hufvudvoteringen ang. § 15 i föreliggande författningsförslag antager §:ens återförvisande till sammansatta bevillnings- och lagutskottet,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit bifall till det af herr Lasse Jönsson i afseende å §:ns lydelse under öfverläggningen framstälda förslag.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition visade 90 ja men 102 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen blef så lydande:

Den, som godkänner i oförändradt skick sammansatta bevillnings- och lagutskottets förslag till lydelse af § 15 i ifrågakomna förordning ang. mantalsskrifning,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets nämnda förslag med den af herr Lasse Jönsson yrkade förändring.

Hufvudvoteringen utföll med 88 ja mot 110 nej; och hade alltså beslut fattats enligt nej-propositionens innehåll.

Rubriken till det föreliggande författningsförslaget godkändes; och förklarades utskottets i memorialet gjorda *hem-*

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forss.)

ställan besvarad genom kammarens i fråga om de i memorialet behandlade delar af författningsförslaget fattade beslut.

§ 9.

I ordningen förekom härnäst bevillningsutskottets memorial n:o 14, i anledning af återremiss af bevillningsutskottets betänkande n:o 10 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 2 med förslag till ny förordning angående mantalsskrifning.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarne vid behandling af utskottets ofvanämnda betänkande visat ärendet åter till utskottet.

Utskottet, som med anledning af återremissen och de i kamrarne vid frågans behandling gjorda uttalanden ansett sig böra vidtaga åtskilliga ändringar i utskottets förut framlagda förslag, hemstälde i nu föreliggande memorial: att Riksdagen, med förklarande, att Kongl. Maj:ts förevarande proposition i de delar, utskottet förehaft till behandling, icke kunnat oförändrad bifallas, måtte för sin del antaga ett inom utskottet uppgjordt nytt författningsförslag i ämnet jemte dervid fogade formulär.

För afgifvande af förslag i fråga om sättet för föredragningen af ifrågavarande författningsförslag hade ordet begärts af

Herr Johansson i Noraskog, som nu i sådant afseende anförde: Jag skall anhålla, att äfven detta författningsförslag måtte få föredragas paragrafvis och beslut fattas om hvarje särskild paragraf på samma sätt, som vi gjorde vid det förra betänkandet.

Den af herr Johansson sålunda gjorda hemställan bifölls.

För § 4, som nu först i ordningen förekom, hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Mom. 1. En hvar, som ej hos annan mantalskrifves, skall årligen vid mantalsskrifningen aflemna uppgift enligt bifogade formulär n:o 1, upptagande:

1:o) för- och tillnamn, födelseår och födelsedag samt yrke eller tjenst och hemvist för honom sjelf och dem, som till hans hushåll höra eller till följd af aftal om biträde vid jordbruks- eller annan rörelse eller af annan anledning skola hos honom mantalskrifvas, dervid iakttages, att särskildt för hvarje fastighet uppgifves dervarande personal; börande i uppgiften tillika anmärkas, om någon af deri upptagna personer varit vid senaste mantalsskrifning boende på annat ställe inom distriktet;

2:o) den fasta egendom, han inom distriktet eger, besitter eller brukar, och den rörelse, han der idkar;

3:o) beloppet af den årliga afgäld eller hyra, som erlägges för hvarje af honom utarrenderad fastighet eller uthyrd lägenhet inom distriktet;

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

4:o) namn och hemvist för de å hans egendom inom distriktet boende eller vid hans rörelse derstädes anstälda personer, som äro pligtiga att lemna särskilda mantalsuppgifter;

5:o) fartyg, som af honom eges, eller för hvilket han är hufvudredare, dess drägtighet och byggnadsmaterial samt derå anbringad ångmaskins driftkraft äfvensom befälhafvarens namn och mantalsskrifningsort;

6:o) den fasta egendom, som han eger, besitter eller brukar, och den rörelse han idkar inom annat distrikt; samt

7:o) namn och mantalsskrifningsort för personer, hvilka hos honom uppehålla sig vid den tid uppgiften aflemnas, men icke böra inom distriktet mantalsskrifvas.

Mom. 2. Den, som eger, besitter eller brukar fast egendom eller idkar rörelse inom annat distrikt än det, hvarest han skall mantalsskrifvas, åligger att jemväl till mantalsskrifningen i förstnämnda distrikt aflemna uppgift angående egendomen eller rörelsen med den dertill hörande personal.

Mom. 3. Den i mom. 1 och 2 stadgade uppgiftsskyldighet gäller i tillämpliga delar äfven för allmänna inrättningars föreståndare, bolagsstyrelser och i allmänhet dem, som vårda och förvalta annans egendom.

Mom. 4. Uppgifterna för de inom samma gård i stad eller köping boende personer skola insamlas och aflemnas af gårdens egare eller den hans ställe företräder.

Mom. 5. På landsbygden må allmoge och mindre skrifkunniga muntligen meddela sina uppgifter.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr vice talmannen Danielson: Då jag finner, att kammaren vill bifalla det nu föreliggande förslaget, så att en ny mantalsskrifningsförordning må komma till stånd, så ber jag dock att få hemställa, om icke mom. 5 i fjerde paragrafen kunde få ett förtydligande. Det kan icke förnekas, att utskottet gått ett stycke åt det hållet, kammaren förra gången uttalat sig för, men jag anser att ett litet tillägg till nämnda moment vore väl betänkt och skulle undanrödja många svårigheter.

Jag har tänkt, att detta moment kunde få följande lydelse: "På landsbygden må allmoge och mindre skrifkunniga *antingen sjelfva eller genom annan* muntligen meddela sina uppgifter." Genom en sådan lydelse af momentet skulle det inträffa, att det icke vore behöfligt för hvar och en att infinna sig vid mantalsskrifningen; utan erforderliga uppgifter kunde lemnas af annan person, hvarvid man skulle kunna tänka sig, att denna andra person kunde i vissa fall vara vederbörande församlings föreståndare eller pastor. Härigenom skulle den olägenheten också kunna undvikas, som annars är alldeles gifven, att, om icke upp-

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

gifter i behörig tid aflemnas, mantalsskrifningsförrättaren skall anteckna de försumlige och genom krono- eller stadsbetjent af dem infordra de felande uppgifterna jemte böter på sätt, vi förut talat om. Jag anhåller derför, herr talman, om proposition på detta mitt ändringsförslag och hoppas att kammaren må bifalla detsamma.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Elgerud *Norberg* och *Nilsson* i Skrafvelsjö.

Herr Petri yttrade: Jag är delvis förekommen af herr vice talmannen genom det yrkande, han gjort, men det är äfven i ett annat afseeende, som jag skulle önska en ändring i det nu föreliggande momentet. Jag anser nemligen, att den här föreslagna befrielsen från att lemna skriftliga uppgifter vid mantalsskrifning icke måtte uteslutande tillerkännas landsbygden utan äfven städerna, då det äfven der torde finnas personer, som äro mindre skrifkunniga, och det icke minst sådana, som inflyttat från landet. Jag hemställer derför, att i vice talmannens förslag måtte uteslutas orden "på landsbygden", så att momentet får följande lydelse: "Allmoge och mindre skrifkunniga må antingen sjelfva eller genom annan muntligen meddela sina uppgifter."

Herr *Larsson* från Upsala förklarade sig instämma med herr Petri.

Herr Johansson i Noraskog: Jag skall be få fästa uppmärksamheten på, att utskottet genom den lydelse af momentet, det föreslagit, sökt bibehålla stadgandet sådant det är i nu gällande författning, der det heter: "Dock må allmoge och mindre skrifkunnige personer vid förrättningstillfället muntligen meddela sina uppgifter". Der talas det icke alls om huruvida man skall göra det sjelf, eller om man kan göra det genom andra; ehuru, som man vet, detta senare går för sig och icke ledt till några svårigheter och oegentligheter. Om man nu deremot skulle sätta in i författningen, att det kan ske genom ombud, då skulle det kunna hända, att detta ombud blefve tvunget att hafva fullmagt: och det anser jag vara en onödig formalitet, som jag ej vet, hvad den skulle tjena till.

Hvad sedan angår den siste talarens yrkande, att detta stadgande borde utsträckas äfven till städerna, så tror jag, att detta skulle medföra olägenheter, för så vidt man vill bibehålla den bestämmelse, som finnes i mom. 4 af samma §, der det heter: "Uppgifterna för de inom samma gård i stad eller köping boende personer skola insamlas och aflemnas af gårdens egare eller den hans ställe företräder." Det är gårdsegaren, som ansvarar

för att uppgifterna blifva aflemnade, och derför får han också, om en eller annan af hans hyresgäster icke äro skrifkunniga, draga försorg om att uppgifterna ändå skriftligen inkomma. För öfrigt har ju gårdsegaren äfven andra uppgifter att lemna, såsom rörande hyresbeloppen för de lägenheter, som blifvit uthyrda m. m. Jag tror derför, att det icke skulle vara ändamålsenligt att gå derhän, att icke alla i städerna skulle behöfva skriftligen lemna sina uppgifter, och jag tillåter mig således hemställa om bifall till det ifrågavarande momentet oförändradt, såsom utskottet föreslagit det.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Herr Petri: Jag skall be att gent emot den siste ärade talaren få nämna, att förhållandet tyvärr är, att i städerna torde finnas ganska många gårdsegare, som sjelfva icke äro skrifkunniga. Det är ju ganska vanligt, att personer från landet flytta in till städerna ock köpa mindre gårdar; och bland dem torde många ofta icke vara skrifkunniga. Jag skall derför fortfarande bedja att få yrka på, att denna rättighet för mindre skrifkunninga att muntligen få lemna sina mantalsskrifningsuppgifter måtte utsträckas äfven till städerna.

Herr Eklundh från Lund: Som det, enligt nu i ämnet gällande förordning, åligger städernas invånare att till mantalsskrifning aflemna skriftliga uppgifter, och detta stadgande, mig veterligen, icke medfört några olägenheter, samt det i allt fall för en hvar mindre skrifkunnig i städerna är ganska lätt att emot ringa ersättning erhålla biträde för skrifning af dessa uppgifter, anser jag mig böra yrka afslag å her Petris nu framstälda förslag, och biträder jag för min del den af herr Johansson i Noraskog härutinnan nyss gjorda hemställan.

Herr vice talmannen Danielson: Oaktadt bevillningsutskottets ärade vice ordförande motsatt sig det af mig framstälda ändringsförslaget, vill jag likväl ändå hoppas, att kammaren skall antaga detsamma. Han sade, att följden af ändringen skulle blifva den, att fullmagter blefve nödvändiga. Men det är ju blott fråga om "annan" person och icke om något ombud, som skulle behöfva styrka, att han vore ombud. Det som begäres är blott, att allmoge och mindre skrifkunnige antingen sjelfva eller *genom annan* skola muntligen få lemna sina uppgifter. Och det är ju bekant, att det bland bymännen är vanligt, att man för en granne, som man noga känner, meddelar de erforderliga uppgifterna. Detta sker då genom hvad jag kallar en "annan", men icke genom något ombud, som måste styrka, att han är ombud. Derför tror jag, att kammaren mycket väl kan antaga mitt ändringsförslag; och skulle kammaren dessutom vilja utsträcka denna rätt att muntligen få aflemna mantals-

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

uppgifterna äfven till städerna, så har jag för min del icke något deremot.

Herr Sjö: Jag skall be att få förena mig med herr vice talmannen i hans yrkande. Säkert är, att genom det af honom framstälda ändringsförslaget blir momentet tydligare än med den lydelse, utskottet föreslagit; och det är derför, som jag ej kan annat än instämma i hans yrkande om bifall till ändringsförslaget.

Herr Anderson i Hasselbol: För min del anser jag herr vice talmannens förslag till ändrad lydelse af den föredragna 4:de paragrafens mom. 5 vara välbetänkt, och derför skall jag be att få instämma i yrkandet om bifall till detsamma.

Herr Henricson: Då utskottets förslag i denna punkt är af enahanda lydelse med motsvarande stadgande i nu gällande mantalsskrifningsförordning, kan jag icke förstå, att genom ett bifall till detsamma några större svårigheter skulle kunna uppstå beträffande landsbygden än de, vi nu hafva, och derför anser jag någon ändring i detta förslag ej behöflig.

Hvad städerna åter angår, så har man ju der nu skyldighet att lemna skriftliga uppgifter; och då detta gått för sig hittills, och då jag icke kan tänka mig, att skrifkunnigheten i städerna skall blifva mindre hädanefter än hvad den nu är, så torde det kunna gå för sig äfven framdeles på samma sätt, som nu sker. Jag skall derför herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr Kihlberg: Jag ber få säga, att det förslag till ändring af § 4 mom. 5 i nu föreliggande förordning, som framstälts af herr vice talmannen skulle, om det bifölles, blifva af ganska stor betydelse för landsbygden, och jag vågar derför förorda detsamma.

Medan jag har ordet, ber jag att gent emot vice ordföranden i bevillningsutskottet få nämna, att, om förordningen i alla dess delar skulle tillämpas så strängt, att, om t. ex. en person vid mantalsskrifningen anmälde sig att lemna uppgifter för en annan person, detta icke finge ske, utan att ombudet vore försedt med fullmagt, då tror jag, att denna förordning skulle blifva ganska farlig. Jag tänker mig, att, i ett sådant fall som detta, häradsskrifvaren bör uppträda med moderation. Ehuru de mantalsskrifningsskyldige f. n. äro skyldiga att lemna uppgifter vid mantalsskrifningsstället, går det på många ställen på landsbygden så till, att sexmännen taga reda på förhållandena, hvar och en i sin rote, samt sedan till mantalsskrifningsförrättaren lemnar de upplysningar, som äro behöfliga utöfver dem, som

pastor genom kyrkoböckerna kan lemna. Och dermed har häradsskrifvaren hittills varit nöjd.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

För att nu komma från den besvärliga apparat, som komme att uppstå, om de mantalsskrifningsskyldige blefve ålagda att muntligen eller skriftligen anmäla sig vid mantalsskrifningsstället, har jag tänkt mig, att, om det af vice talmannen gjorda yrkandet bifölles, det kunde ordnas så, att inom församlingarna utsåges så många kommunalombud som sexmännens antal inom kommunen, samt att dessa ombud vid mantalsskrifningen redogjorde för befolkningsförhållandena hvar och en för sin rote.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till det af vice talmannen framstälda förslaget.

Herr Jansson i Krakerud: Då utskottet första gången behandlade § 4 i nu förevarande förslag till mantalsskrifningsförordning, reserverade jag mig mot det beslut, hvartill utskottet kom, enär jag önskade, att, på landsbygden, allmoge och mindre skrifkunniga skulle slippa att lemna sina uppgifter skriftligen. När sedermera utskottets förslag behandlades i kammaren, yrkade vice talmannen återremiss på paragrafen, i syfte att den måtte ändras så, att mindre skrifkunnige icke behöfde aflemna några som helst uppgifter till mantalsskrifningen. Vid den behandling inom utskottet af ifrågavarande §, som, efter det kamrarne återremitterat föreliggande förslag till förordning angående mantalsskrifning, förekommit, har jag der gjort samma yrkande, som vice talmannen nu gjort. Men då det icke lyckades att få majoritet för detta yrkande, ansåg jag, att jag icke en gång till borde reservera mig mot, utan vara nöjd med det beslut, hvartill utskottet kom. Då nu vice talmannen yrkat en omformulering af § 4 mom. 5, skall jag ej sätta mig deremot, om det är möjligt att få denna omformulering genomförd. Jag tror, att, då man för införing i kyrkoböckerna till pastor är skyldig lemna både muntliga och skriftliga uppgifter samt, i händelse detta underlåtes, är förfallen till böter, det icke är behöfligt att den, som ej är skrifkunnig, personligen inställer sig vid mantalsskrifningen för att till häradsskrifvaren lemna muntliga uppgifter. Ty man har ju icke något annat att säga, än hvad som redan finnes antecknadt i kyrkoböckerna. Min öfvertygelse är derför, att den sista proceduren är öfverflödig. Jag anser, att det borde stadgas så, att, om ingen förändring inträffat sedan uppgifter för införandet i kyrkoböckerna lemnats, man ej behöfde lemna några vidare uppgifter. Men då jag vet, att kammaren i det afseendet ej vill gå så långt, så får jag nöja mig med, hvad som är möjligt att vinna. Jag skall derför förena mig med herr vice talmannen i hans yrkande.

Herr Forsell: För min del är jag gerna villig att tillmötesgå alla möjliga kraf, som afse att underlätta allmänhetens

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

besvär i denna sak. Men jag tycker likväl, att man icke bör gå så långt, att ändamålet med mantalsskrifningen helt och hållet eller till en del förfelas. Nu har herr vice talmannen yrkat, att uppgifterna till mantalsskrifningen för allmoge och mindre skrifkunnige på landsbygden skulle kunna få aflemnas äfven af annan person, men han har icke qvalificerat denna person. Man kan ju då skicka uppgifterna med hvem som helst, med ett barn t. ex., ty det är ju också en person, eller med annan person så qvalificerad, att han icke kan rigtigt framföra uppdraget. Att lägga dylika mantalsuppgifter till grund för mantalsskrifningen kan icke vara lämpligt. Jag vill derför till herr vice talmannen göra den hemställan, att han behagade göra det tillägget till sitt yrkande, att uppgifterna åtminstone skola aflemnas af en *uppgiftsskyldig* person. Man har ju då tillfälle att skicka uppgifterna med t. ex. en granne, som sjelf skall lemna uppgift. Under sådan förutsättning alltså skall jag vara med om herr vice talmannens yrkande, att på landsbygden allmoge och mindre skrifkunnige må ega att *sjelf eller genom annan person* aflemna sina uppgifter.

Häruti instämde herr *Themptander*.

Herr Petersson i Brystorp: Jag tror icke, att det skulle vinnas mycket, om kammaren bifölle vice talmannens yrkande, då det ju i mom. 5 icke talas om, att man behöfver *personligen* infinna sig vid mantalsskrifningen för att aflemna uppgifter. Om uppgifterna, såsom föreslagits, skulle få aflemnas af annan person än den mantalsskrifningsskyldige, då kan ju strängt taget häradsskrifvaren fordra, att ombudet skall visa fullmagt, och då står man ju der. Ty häradsskrifvaren är ju annars icke skyldig att tro på de uppgifter ombuden lemna. Jag tror derför, som sagdt, att man icke vinner mycket med att bifalla vice talmannens yrkande, då detta yrkande icke innehåller något om, att uppgifter för annan person få lemnas utan fullmagt från denna person. Då det icke hittills försports någon olägenhet af nu gällande stadgande, tror jag icke heller, att det hädanefter kan föranleda till några sådana.

Om, såsom herr Kihlberg nämnde, vi skulle välja kommunalombud, som skulle lemna uppgifter vid mantalsskrifningen, då tror jag, att vi dermed skulle ställa till en apparat, som blefve ännu värre än den vi hafva. Jag anser för min del, att de förslag, som i detta afseende framkommit, icke ha några skäl för sig, och att det derför är bäst att bifalla utskottets förslag, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner: 1:o) på godkännande

af paragrafen med den lydelse, som af utskottet föreslagits; samt 2:o) och 3:o) på hvartdera utaf de af herrar vice talmannen och Petri framstälda ändringsförslag. Herr talmannen förklarade sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef, sedan till kontraproposition antagits herr vice talmannens ändringsförslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Den, som godkänner i oförändradt skick bevillningsutskottets förslag till lydelse af § 4 i ifrågakomna förordning ang. mantalsskrifning,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt §:n med den ändring beträffande mom. 5, som af herr vice talmannen under öfverläggningen föreslagits.

Omröstningen utföll med 57 ja mot 118 nej; i följd hvaraf kammaren beslutat enligt nej-propositionens innehåll.

Herr Johansson i Noraskog begärde ordet och yttrade: Då tiden är långt framskriden, och de följande paragraferna icke varit föremål för synnerlig meningsskiljaktighet hvarken inom utskottet eller kammaren, tillåter jag mig hemställa, att paragraferna må få föredragas utan att behöfva uppläsas.

Denna hemställan bifölls.

§§ 5—10.

Godkändes.

§ 11 lydde enligt de särskilda förslagen sålunda:

Kongl. Maj:ts förslag.	*Utskottets förslag.*
Mantalslängden jemte dertill hörande bilagor samt det vid mantalsskrifningen hållna protokoll skola, vid bot af 3 kronor för hvarje dag, som dermed fördröjes, före den 25 mars	Mantalslängden jemte dertill hörande bilagor samt det vid mantalsskrifningen hållna protokoll skola, vid bot af 3 kronor för hvarje dag, som dermed fördröjes, för den *1 april*

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

af mantalsskrifningsförrättaren aflemnas till vederbörande pastor, hvilken har att med förlingsboken jemföra mantalslängden och å särskild förteckning, som sistnämnda längd bifogas, upptaga de vid granskningen förekommande anmärkningar samt inom åtta dagar efter emottagandet aflemna samtliga handlingarna å landet till kommunalstämmans ordförande och i stad till magistraten. Kommunalstämmans ordförande och magistraten åligger att ofördröjligen kungöra, att mantalslängden finnes å uppgifvet ställe inom distriktet för granskning tillgänglig, samt senast den 15 april tillställa ordföranden i ortens bevillningsberedning mantalslängden med samtliga bilagor för det ändamål, hvarom i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst förmäles, men deremot till mantalsskrifningsförrättaren återställa protokollet.

af mantalsskrifningsförrättaren aflemnas till vederbörande pastor, hvilken *det åligger dels att å nästa söndag i kyrkan pålysa, att mantalslängden finnes för granskning tillgänglig å utsatt ställe inom mantalsskrifningsdistriktet, dels att med församlingsboken jemföra samma längd och å särskild förteckning, som denna längd bifogas, upptaga de vid granskningen förekommande anmärkningar eller, derest den gjorda granskningen icke föranledt någon anmärkning, å mantalslängden teckna bevis härom, dels ock att senast den 15 april afsända mantalslängden med samtliga bilagor till vederbörande mantalsskrifningsförrättare, som derefter och sedan rättelse i längden med föranledande af de vid dess granskning gjorda anmärkningarna skett, har att inom den 1 maj till vederbörande ordförande i bevillningsberedningen för det ändamål, hvarom i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst förmäles, öfversända mantalslängden med dit hörande bilagor med undantag af protokollet, som hos mantalsskrifningsförrättaren qvarstannar.*

Sedan årets pröfningsnämnd afslutat sina göromål, emottagas mantalslängderna jemte bilagor af vederbörande häradsskrifvare och magistrater för att, tillika med sammandrag enligt hosföljande formulär n:o 5 bifogas årets kronoräkenskaper; börande duplettexemplar af samma längder och sammandrag likasom protokollen förvaras hos häradsskrifvarne och magistraterna.

I fråga härom anförde:

Herr Zetterstrand: Ledsamt nog finner jag mig nödsakad att yrka afslag å utskottets nu framstälda förändrade förslag till 11:e paragrafen och deremot bifall till Kongl. Maj:ts förslag; och jag gör det hufvudsakligen på grund af två omständigheter.

Den ena omständigheten är den, att utskottets förslag med-

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

för den principiella oegentlighet att, sedan mantalslängden blifvit framlagd till granskning af allmänheten, pastor eger att göra anmärkningar mot längden, hvilka sedermera kunna komma att medföra rättelser i densamma. Det är väl oegentligt att, sedan en längd blifvit framlagd till granskning, ändringar i längden kunna verkställas; granskningen blir derigenom så godt som illusorisk. Kongl. Maj:ts förslag deremot förutsätter, att, när längden framlagts till granskning, densamma är i komplett skick, hvilket synes mig rigtigt.

Den andra omständigheten är af ännu större betydelse. Enligt utskottets förslag är den tid, inom hvilken längden skall i komplett skick aflemnas till vederbörande ordförande i bevillningsberedningen, framflyttad till den 1 maj i stället för den 15 april såsom Kongl. Maj:t föreslagit. Jag hemställer nu till alla dem af herrarna, som varit ordförande uti eller till och med endast ledamöter af bevillningsberedningar, särskildt inom större bevillningsdistrikt samt i all synnerhet i städerna, huru det kan vara möjligt för en bevillningsberedning med en sådan inskränkning af tiden för dess arbeten, som nu blifvit ifrågasatt, att kunna medhinna sina göromål. Att det är omöjligt, vill jag icke påstå, men det är visst, att det komme att medföra så stora olägenheter, att tusentals skattskyldige komme att mer än nu är fallet få sina skattebelopp origtigt upptagna, hvilket åter skulle medföra förluster för många samt en hel mängd ökade klagomål och förökade göromål för de högre beskattningsmyndigheterna.

Anledningen till att utskottet nu framlagt ett förslag, som lider af så pass stora oegentligheter, får väl hufvudsakligen tillskrifvas den omständighet, att bevillningsutskottet nödgats arbeta under ett alldeles onaturligt högtryck, jemförligt med det, som utskottet velat pålägga bevillningsberedningarna, men ett annat skäl finnes äfven, hvilket betonades vid ärendets föregående behandling i denna kammare, nemligen att utskottet har velat förskaffa såväl pastorer som mantalsskrifningsförrättare längre tid för upprättande och granskning af mantalslängderna.

Jag godkänner fullkomligt utskottets lofvärda bemödande att vilja förlänga tiden för dessa olika tjenstemannaklasser med afseende å deras behandling af mantalslängderna, men om icke denna utsträckning af tiden för dessa tjenstemän kan vinnas på annat sätt än genom åsidosättande af så vigtiga intressen, som här blifvit åsidosatta, så får jag säga, att jag icke kan vara med om dylik utsträckning.

Jag tror nemligen, att man genom ett bifall till förslaget kommer ur askan i elden. På grund af de skäl, jag nu anfört, anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Konl. Maj:ts förslag.

Ang. förslag till nyförordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Herr *Aulin* instämde häruti.

Vidare yttrade

Herr Bokström: Jag skall anhålla att till bemötande få upptaga den förste ärade talarens anmärkningar.

Beträffande den principiella oegentlighet han förmenat ligga i detta förslag, derigenom att pastors anmärkningar icke alltid skulle blifva synliga för dem, som ville granska längden, så ber jag få nämna, att pastors granskning ej får sträcka sig längre än till en kollationering af mantalsskrifningslängden och församlingsboken, sådan den var vid det tillfälle, då mantalsskrifningen förrättades, och till anmärkning om någon missskrifning insmugit sig i längden. Jag vill ock nämna, att allmänheten mycket sällan begagnar sig af sin rätt att för sin del företaga en sådan granskning. Att emellertid ändring kan ske i längden efter sedan de skattskyldige granskat längden, det framgår af den omständigheten, att enligt bevillningsförordningen längden skall granskas äfven vid taxeringsnämndens sammanträde. Detta om den s. k. principiella oegentligheten, som således icke lärer kunna räknas till de tungt vägande skälen.

Beträffande vidare den befarade omöjligheten för bevillningsberedningen att kunna fullgöra sitt uppdrag, om tiden för längdens aflemnande skulle framskjutas till 1 maj, så ber jag få erinra derom, att enligt § 28 bevillningsförordningen vederbörande tjensteman åligger att inom mars månads utgång, vid bot af tre kronor för hvarje öfverskjutande dag, hafva afkunnat på mantalslängden grundade och enligt härvid fogade formulär uppstälda längder, för införande af den fastighetsvärdering, som kommer att af beredningen föreslås. Beredningen saknar sålunda alldeles icke materiel för sitt arbete långt före 1 maj. Så sent som 1 maj skola ock en del andra uppgifter vara aflemnade till beredningen, såsom från vissa bolag och sådant. Den ändring, som nu föreslås, är gjord, *dels* för att häradsskrifvaren, hvars göromål denna tid äro särdeles hopade, så väl till följd af uppbördsstämmorna som för aflemnande af vissa uppgifter till inskrifningarne, måtte få tillfälle att på den från öfriga göromål lediga tiden komplettera längderna, *dels* för att pastor skall få erforderlig tid att fullgöra granskningen. Begge dessa arbeten kräfva sin tid, om de skola blifva fullständigt och ordentligt utförda. Jag tror, att det är af synnerlig vigt så väl för de enskilda, som äro beroende af mantalsskrifningen, som ock för stat och kommun i sin mån.

Då detta förslag alldeles icke är något hastverk af utskottet, utan tvärt om tillkommit först efter moget öfvervägande och efter samråd med sakkunniga personer, som häri äro intresserade, så anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Herr vice talmannen Danielson: Jag ber att få instämma med den förste talaren. Jag tror nemligen, att den förändring, som af utskottet tillstyrkts, är till verklig försämring, ty mig förefaller det, att den granskning, som enligt utskottets förslag skulle ifrågakomma, blir af ganska tvifvelaktig beskaffenhet. Det heter visserligen, att pastor skall kungöra, att mantalslängden finnes å uppgifvet ställe inom distriktet för granskning tillgänglig, men jag hemställer till herrarne: huru många skulle verkligen komma till detta ställe för att se på längden, och skulle det komma några, skulle då hvar och en få göra anmärkningar efter sin uppfattning? I så fall kunde det framställas anmärkningar, hvilka vore i högsta mån obefogade, liksom och anmärkningar, som verkligen vore befogade, icke skulle komma till stånd.

Derför tror jag verkligen, att det, först sedan mantalslängden blifvit jemförd med församlingsboken och kyrkoherden har gifvit sitt utlåtande och detta utlåtande är kändt, bör ske en fullständig granskning. Då blir det kommunalstämmans ordförande, som får taga saken om hand, så att man från kommunens sida kan göra sig förvissad om, att längden är rigtig; ty det är icke endast det förhållande, att en person kan hafva inflyttat efter mantalsskrifningen, som bör tagas i betraktande, utan det gifves andra omständigheter, som kunna beröra kommunens rätt d. v. s. det kan å ena sidan finnas personer, som kunna anses befogade att blifva befriade från erläggande af mantalspenningar och å andra sidan sådana, hvilka icke böra komma i åtnjutande af en sådan förmån.

Jag tror således på grund af dessa omständigheter, att kommunen bör taga något närmare kännedom om dessa längder och göra de anmärkningar, som äro befogade, och det är väl icke möjligt, att anmärkningar kunna komma till stånd på annat sätt än genom kommunen sjelf.

Min öfvertygelse är derför, att det är allt skäl att bifalla §:n oförändrad uti Kongl. Maj:ts förslag, men jag har hört uppgifvas af presterna, att dessa åtta dagar, som äro afsedda för presterskapets räkning, skulle vara väl knappt tilltagna. Jag skulle derför icke hafva något emot, att man ändrade dessa åtta dagar till tolf och framflyttade den 15 april till den 20 i samma månad, hvarigenom man finge mera möjlighet att få dessa längder ordentligt granskade.

Det har sagts, att kommunerna skulle granska dessa längder slarfvigt. Men det är åtminstone icke förhållandet på den ort, jag tillhör, hvarest de tvärtom granskas med stor noggrannhet. Deremot är det mycket sällan, som taxeringsnämnden sysselsätter sig dermed.

Jag har under mångfaldiga år varit med uti en taxeringsnämnd, och der tillgår så, att när längden kommit från kom-

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

munen, så hemställes att, enär längden varit föremål för granskning i de olika kommunerna, man dervid måtte låta bero, och herrarne kunna ju lätt föreställa sig, att taxeringsnämnden icke kan ingå i någon granskning af mantalslängden, hvilken är ganska omfattande, helst då göromålen i en taxeringsnämnd äro rätt betydande i öfrigt. Derför anser jag det vara mycket vigtigt, att dessa längder fortfarande få underkastas kommunernas granskningsrätt och behandlas på sätt Kongl. Maj:t föreslagit.

Jag yrkar derför afslag å utskottets hemställan och förenar mig uti den förste talarens yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Eklundh från Lund: Uti 27 § i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst den 3 juni 1892 stadgas bland annat, att beredningssammanträdena skola utsättas så tidigt, att samtliga beredningarna senast den 31 maj må hafva afslutat sina arbeten.

Om nu Riksdagen godkänner utskottets förslag till föredragna § 11, enligt hvilken det skulle åligga vederbörande mantalsskrifningsförrättare att "inom den 1 maj" till ordföranden i bevillningsberedningen öfversända mantalslängden med dit hörande bilagor, fruktar jag, att det i våra medelstora städer, hvilka i allmänhet utgöra ett enda beredningsdistrikt, blefve hardt när omöjligt för bevillningsberedningarna att i behörig tid fullgöra dem åliggande arbeten, hvilka oftast taga mer än en månads tid i anspråk, åtminstone de år, då ny taxering af fast egendom skall verkställas.

Jag erinrar mig att, då denna fråga för kort tid sedan här i kammaren behandlades, man, såsom skäl för framflyttande af tiden för mantalslängdens aflemnande till ordföranden i bevillningsberedningen från den 15 april — på sätt Kongl. Maj:t föreslagit — till den 1 maj, bland annat anförde, att bevillningsberedningen icke skulle kunna påbörja sina arbeten före sistnämnda dag, enär man först då kunde beräkna att hafva alla erforderliga uppgifter samlade, på grund af stadgandet i 16 § af nämnda kongl. förordning den 3 juni 1892, deri det nemligen bland annat heter, att styrelse för verk eller bolag, som är med Kongl. Maj:ts oktroj försedd eller fått sin bolagsordning af Kongl. Maj:t stadfästad, skall före april månads utgång hvarje år insända uppgift om dess samtliga lön- och arfvodestagares löneförmåner m. m.

Då det emellertid i samma Kongl. förordnings 14 § föreskrifves, att alla "officiella" uppgifter skola till bevillningsberedningen aflemnas före den 15 mars årligen, är det vanligt — åtminstone i den stad, jag har äran representera — att bevillningsberedningen påbörjar sitt arbete redan i april månad, fastän

dess förslag till beskattning naturligtvis icke kan blifva fullständigt förr än bolagsuppgifterna ingått.

Ang. förslag till ny förordning om mantalsskrifning. (Forts.)

Det är, herr talman, på detta skäl och äfven på grund af de utaf herr Zetterstrand och herr vice talmannen anförda omständigheter, jag ber att få ansluta mig till deras yrkanden om bifall till Kongl. Maj:ts förslag beträffande ifrågavarande 11 §.

Häruti instämde herr *Hammarström.*

Herr Redelius: Jag vill icke upptaga tiden länge, så mycket mindre som jag förra gången hade tillfälle att uttala mig i frågan. Men eftersom yrkande blifvit gjordt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad, ber jag allvarligt att få fästa kammarens uppmärksamhet på de stora olägenheter, som skulle drabba oss prestmän, i fall den antages. Jag behöfver icke vidare upplysa om, att det mesta arbetet vid ifrågavande granskning kommer att fortfarande hvila på presterskapet, och jag begär ingenting annat än *tillräcklig tid* att verkställa det oss ålagda arbetet. Denna tid af åtta dagar anser jag vara för liten. I fall man kommer att antaga Kongl. Maj:ts proposition oförändrad, så hemställer jag derför, att dessa åtta dagar måtte förlängas till åtminstone *tolf* dagar, om icke femton.

Jag har blott velat påpeka detta, i händelse kammaren i öfrigt antager det kongl. förslaget.

Herr vice talmannen Danielson: Då det blifvit betonadt, att det kan finnas församlingar, der det kan möta svårigheter för pastor att medhinna granskningen, ber jag få yrka, att "åtta dagar" utbytes mot *tolf* dagar, och att "15 april" utbytes mot *20 april.* Då torde herrar prestmän få tillräcklig tid att granska längderna, och likaså kommunerna.

Herr Zetterstrand: Ehuru jag tror, att sedan den af herr vice talmannen föreslagna förkortningen af tiden för bevillningsberedningarnas sammanträden kommer att medföra svårigheter, skall jag dock, då dessa svårigheter äro *jemförelsevis* ringa och för att i hufvudsak vinna hvad jag åsyftat, be att få förena mig med vice talmannen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit hvartdera af de yrkanden som återstodo, antog kammaren Kongl. Maj:ts förslag till paragrafens lydelse, dock med de förändringar, att orden "åtta dagar" utbyttes mot "tolf dagar" och "15 april" mot "20 april".

§§ 12. 13, och 16 samt *ingressen* och *rubriken* godkändes.

De vid utskottets författningsförslag fogade *formulär* godkändes jemväl.

Utskottets i betänkandet gjorda *hemställan* förklarades vara genom kammarens i ämnet fattade beslut besvarad.

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

§ 10.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Med hufvudsakligt tillstyrkande af ifrågavarande inom Andra Kammaren af herr *Fridtjuv Berg* väckta motion, n:o 139, i hvars syfte tolf af kammarens öfriga ledamöter instämt, hemställde utskottet i föreliggande utlåtande:

att Andra Kammaren för sin del ville besluta, det Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes genom sakkunniga personer låta utreda, huruvida och i hvad mån åtgärder äfven i vårt land kunde vara behöfliga och lämpliga för ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglerandet af arbetstiden, särskildt inom sådana fabriker och andra industriella inrättningar, i hvilka arbetet genom sin art menligt inverkade på arbetarens helsa.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *Östberg* och *Darin*, som under åberopande af de skäl, som anförts af Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott vid 1893 års riksdag (utlåtandet n:o 21), yrkat afslag å motionen.

Ordet lemnades till

Herr Östberg som yttrade: Då jag är antecknad som reservant vid detta betänkande, ber jag att med några ord få angifva skälen, hvarför jag icke kunnat förena mig med utskottet.

Jag ställer mig icke ovänlig till frågan om begränsning af arbetstiden. Men jag tror, att det ej finnes tillräckliga skäl, hvarför lagstiftningen skall ingripa i denna sak; och jag tror i alla händelser, att man kan någon tid afvakta, huru förhållandena komma att utveckla sig. Det är ju gifvet, att hvar och en måste anse det önskvärdt, att en allt för lång arbetstid må kunna begränsas. Man kan äfven vänta såsom en följd utaf vår tids utveckling på det industriella området, att man skall kunna med mindre arbete åstadkomma hvad samhället behöfver, och att sålunda det äfven skall visa sig ekonomiskt möjligt att vidtaga en icke så obetydlig begränsning af den nuvarande arbetstiden. Emellertid är det gifvet, att under nuvarande förhållanden det är nödvändigt att genom försök söka utröna, huruvida nedsätt-

ning af arbetstiden kan ske utan att medföra ekonomiska svårigheter. Sådana försök hafva också skett på åtskilliga håll. Jag läste nyligen i en stockholmstidning en redogörelse för ett intressant försök, som utförts i England. En m:r Mather hade i sin fabrik, der icke mindre än 1,200 arbetare sysselsattes, nedsatt arbetstiden från 53 timmar i veckan till 48, d. v. s. i medeltal 8 timmar om dagen. Resultatet utföll lyckligt, och det lemnas derom det omdömet, att arbetarne voro särdeles belåtna med arrangementet, och att arbetsgifvaren funnit, att den förkortade arbetstiden bringat honom afgjorda och direkta fördelar. Detta är den rigtigaste vägen att komma fram till det mål, man åsyftar; och jag tror, att man med skäl kan afvakta tiden, i förhoppning att genom sådana försök af arbetsgifvare en nedsättning af arbetstiden skall kunna åstadkommas.

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden. (Forts.)

Det är en ledsam sak med denna fråga om arbetstidens reglerande. Agitationen har enligt min tanke gått mycket för långt. Den har förklarat, att det gäller en normalarbetsdag om 8 timmar. Det har gått derhän, att så väl arbetare som arbetsgifvare och äfven andra fått för sig, att det är fråga om en normalarbetstid, som skulle gälla *alla* yrken och under *alla* förhållanden. Detta har gjort, att sympatierna för den ifrågavarande saken hafva blifvit ringa. Emellertid har motionären ingalunda stält sig på den ståndpunkten. Han har ganska tydligt betonat, att det icke är fråga om något sådant, utan om en begränsning af arbetstiden, olika för olika yrken, olika för olika arbetare inom samma yrke. Han har äfven erkänt, att det finnes åtskilliga yrken, der det icke bör blifva tal om någon lagstadgad inskränkning af arbetstiden. Man kan ej annat än gifva sitt erkännande åt den ståndpunkt han intagit, och jag vill endast uttala den önskan, att de personer, som hafva inflytande på arbetarnes uppfattning, måtte söka inverka på den så, att äfven de se saken lika nyktert som han gjort.

Denna fråga kan behandlas ur många synpunkter. Motionären har, i synnerhet i den motion han afgaf förra året, berört saken ej blott från den hygieniska, utan äfven från den nationalekonomiska och socialpolitiska synpunkten. Utskottet har i år begränsat saken betydligt. Det har inskränkt sig till att betona den hygieniska sidan af frågan. Detta är rigtigt; och jag tror att derigenom den förfäktade saken kan vinna mycket större sympatier, än annars skulle hafva varit fallet.

Emellertid, då frågan framlägges hos oss, bör man framför allt söka se till, huru förhållandena gestalta sig hos oss. Jag tror, att den bild, utskottet uppdragit af förhållandena, icke kan anses fullt exakt. Vi veta, att förhållandena hos oss under den senare tiden rätt mycket förändrats.

Arbetstiden har på många håll blifvit icke obetydligt inskränkt, och de sanitära förhållandena inom fabrikerna ha äfven

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.
(Forts.)

förbättrats i hög grad. I synnerhet sedan yrkesinspektörerna börjat sin verksamhet, har man tydligt sett, att afsevärda förbättringar inträdt.

Jag tror derför, att man icke kan anse de siffror, som äro framlagda af 1884 och 1891 års arbetarekomitéer, för närvarande vara fullt rigtiga. Och då vi så kort tid hållit på med att söka åstadkomma sådana förbättringar, hafva vi stor anledning att vänta, att förhållandena under närmaste framtiden skola utveckla sig ännu kraftigare i samma rigtning.

Jag vill i afseende å utskottets framställning särskildt anmärka, att utskottet har egnat en icke så ringa uppmärksamhet åt den frågan, att en del yrken äro helsovådliga. Detta är ju rigtigt. Det är ju gifvet, att i fabriker, der mycket dam alstras, förefins fara för bröstsjukdomar, det är gifvet, att der giftiga ångor finnas, der löpa arbetarne fara; likasom att der ögonen mycket ansträngas, synen lätt blir försvagad o. s. v. Denna fråga om helsofaran står i närmaste samband med anordnande af skyddsåtgärder, men man kan ej säga, att den står i omedelbart samband med frågan om arbetstiden, så länge man ej kan visa, att de personer, som äro särskildt utsatta för skadliga inflytelser af sitt arbete, ha för lång arbetstid. Dessa helsovidriga inflytelser göra sig alltid gällande, äfven när arbetstiden är kort; och det är först, när man kan visa, att arbetstiden är för lång för de personer, som äro i någon grad utsatta för sådana inflytelser, som man kan säga, att inskränkning af deras arbetstid är behöflig.

Men en dylik jemförelse, omfattande både arbetstid och helsovådliga inflytelser, har utskottet ej kunnat göra.

Man skulle i en sådan fråga som denna i synnerhet vänta, att från arbetarnes egen sida några kraftiga uttalanden blifvit gjorda till förmån för inskränkning i arbetstiden, framför allt för en lagstadgad inskränkning af densamma. Men detta är icke fallet hos oss. Visserligen finnes det någon agitation, och demonstrationer hafva förekommit en eller annan gång; men man kan ej säga, att dessa uttalanden från arbetarnes sida ha visat sig synnerligen kraftiga; de ha icke framträdt med kraf på några mera genomgripande åtgärder under den närmaste framtiden.

Då denna fråga förelåg vid förlidet års riksdag, afstyrktes förslaget af det tillfälliga utskottet, och blef detta utlåtande äfven af kammaren godkändt.

Då anfördes mot motionen, att man hade att vänta en statistisk utredning af arbetareförhållanden i allmänhet, och att yrkesinspektörerna, som då för icke länge sedan börjat sin verksamhet, äfven borde kunna åstadkomma rätt mycket för utredande af de förhållanden, som gjorde sig gällande äfven med afseende på arbetstidens allt för stora utsträckning.

Utskottet har nu gent emot den uppfattning, som då utta-

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden. (Forts.)

lades af det tillfälliga utskottet, sagt, att en sådan statistisk utredning väl skulle kunna lemna upplysning om en mängd faktiska förhållanden, men icke skulle kunna utmynna i några bestämda förslag till de åtgärder, som borde af statsmagterna vidtagas.

Detta är visserligen sant; och vore det fråga om att betrakta saken ur nationalekonomisk synpunkt, kunde en sådan invändning vara berättigad. Men då man nu, såsom utskottet enligt min tanke rigtigt gjort, inskränkt sig till att betrakta frågan ur hygienisk synpunkt, anser jag, att den statistiska utredning, som man har anledning att vänta, bör kunna göra undan det mesta af det arbete, som nu af utskottet åsyftas. När dessa statistiska uppgifter väl framkommit, synes det mig icke vara så mycket som återstår, för att man derför skulle behöfva tillsätta en stor komité. Jag föreställer mig, att med det statistiska material, som kommer att föreligga, det skulle kunna gå för sig — vare sig för regeringen eller enskilde — att utan allt för vidlyftig behandling af frågan finna de åtgärder, som må anses lämpliga i det syfte, hvarom nu är fråga.

Det är det lyckligaste — jag upprepar det — om man kan undvika lagbestämda åtgärder i afseende å reglering af arbetstiden. Ty man bör icke, då det icke är absolut nödvändigt, söka göra någon inskränkning på näringslifvets område. Jag tror, att man så uppfattat saken äfven utomlands, der man haft vida mer anledning än hos oss att egna uppmärksamhet åt dessa frågor. I andra länder har man ju varit rädd för att göra lagbestämda inskränkningar i arbetstiden för vuxna manliga arbetare, och der man undantagsvis gjort det, har man satt arbetstiden mycket högre än hvad som åsyftas af dem, som vilja genomdrifva denna fråga. Jag vill anföra ett yttrande af den man, som, enligt hvad jag nyss nämnde, nyligen anstält försök rörande arbetstidens inskränkning. Detta yttrande slutar med dessa ord: "M:r Mather uppmanar andra arbetsgifvare att följa hans exempel genom en frivillig öfverenskommelse med arbetarne, men samtidigt uttalar han sig mycket skarpt mot en lagstadgad normalarbetsdag af åtta timmar."

Min mening om saken är således den, att då hos oss förhållandena — i afseende så väl å arbetstiden som å hygienen — på senare tid högst väsentligt bättrat sig, då man har anledning att vänta sig fortgående förbättringar i dessa afseenden och då den allmänna opinionen i vårt land ännu icke kraftigt uttalat sig för lagbestämda inskränkningar af arbetstiden, har man giltiga skäl att afvakta, huru den väntade statistiska utredningen kommer att visa sig, och vänta, tills den allmänna uppfattningen något mer fått tillfälle att uttala sig i frågan.

Jag vill till slut äfven påpeka, att en sådan utredning, som motionären önskar, ovilkorligen skall komma att kräfva högst

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.
(Forts.)

betydande utgifter. Vi veta, att de föregående komitéerna, som haft att utreda vissa arbetarfrågor, ha medfört för statsverket ganska stora uppoffringar. Det synes mig derför, som hade man skäl att betänka sig äfven ur denna synpunkt.

På grund af hvad jag sålunda anfört, anhåller jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Fridtjuv Berg: Mine herrar! Den föregående ärade talaren har i sitt anförande upptagit två af de skäl, som han och hans medreservant åberopat. Han har utelemnat ett af dem, och jag skall derför ej uppehålla mig vid detta, utan fästa mig vid de båda, som han i sitt anförande å nyo upptagit.

Det ena gick ut derpå, att vi numera hafva yrkesinspektörer, att dessa skulle hafva till åliggande att uppmärksamma arbetstiden och samla erfarenhet derom, samt att deras uttalanden härom borde afvaktas, innan man gör något vidare. Med anledning häraf ber jag få påpeka, att i instruktionen för yrkesinspektörerna af den 20 juni 1890 icke förekommer något, som uttryckligen ålägger dem att uppmärksamma just denna särskilda fråga. De skola, heter det i instruktionens första paragraf, fullgöra hvad som enligt lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889 åligger dem, nemligen att vaka öfver samma lags efterlefnad. Till denna efterlefnad hör enligt § 2 mom. 1, att "yrkesidkare skall vidtaga alla de anordningar, som i afseende på arbetslokaler, maskiner och redskap *eller eljest* med hänsyn till arbetets beskaffenhet äro nödiga för att skydda hos honom anställda arbetares lif och *helsa*." Nu måste man visserligen bland dessa åtgärder, som "eljest" äro nödiga för att skydda arbetarnes helsa, äfven inbegripa en begränsning af arbetstiden. Men *uttryckligen* finnes det ingenstädes angifvet, att det åligger yrkesinspektörerna att hafva sin uppmärksamhet fäst vid denna sak.

I instruktionen föreskrifves vidare, hvad yrkesinspektörerna i sina berättelser skola meddela. Der omtalas i § 10, att de skola redogöra för under året inträffade olycksfall, om hvilka de fått kännedom, samt för sina iakttagelser i fråga om tillämpningen af den nyss berörda lagen. Alltså: lika litet som de äro uttryckligen ålagda att *uppmärksamma* just den sak motionen afser, lika litet äro de ålagda att i sina berättelser *meddela* något derom.

Nu är det visserligen sant, att så väl Kongl. Maj:t som kommerskollegium kunna enligt instruktionens § 1 af yrkesinspektörerna infordra utlåtanden äfven om andra saker än dem, som uttryckligen nämnas i lagen. Jag tager ock för gifvet, att i fall en sådan utredning, som jag i motionen begärt, komme

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden. (Forts.)

till stånd, så skulle det säga sig sjelft, att yrkesinspektörerna äfven finge lemna sina bidrag till utredningen. Men om man genomläser de sammandrag af yrkesinspektörernas berättelser, som blifvit gjorda af kommerskollegium och som äro daterade den 16 oktober 1891, den 17 maj 1892 och den 17 oktober 1893, så finner man i dem ingenstädes ett enda ord om arbetstiderna.

Likaså, om man går till de originalberättelser, hvarpå dessa sammandrag hvila: icke heller der ett enda ord om denna sak. På samma sätt förhåller det sig äfven med de sista originalberättelserna, öfver hvilka något sammandrag ännu ej är utarbetadt; de innehålla lika litet något om arbetstiderna.

Af det nu sagda torde framgå, att reservanternas förväntningar om en utredning från yrkesinspektörernas sida af den föreliggande frågan sakna all faktisk grund.

Den förste talaren påminde vidare derom, att förliden Riksdag hos Kongl. Maj:t begärt en utredning rörande lämpligaste sättet för åstadkommande och publicerande af en svensk arbetsstatistik. Äfven denna vore något, som man enligt hans mening borde afvakta, innan man anordnade den af mig begärda utredningen.

Syftet med ifrågavarande hemställan från Riksdagen säger emellertid sjelfva namnet; det var att få statistik, uteslutande *statistik*.

Om man skulle behöfva ytterligare bevis härför, finner man sådana till öfverflöd, om man genomläser herr Beckmans motion n:r 3 i Andra Kammaren, hvari arbetsstatistiken föreslogs, vidare Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, hvari motionen tillstyrktes, diskussionen den 22 mars, då ututskottets utlåtande här bifölls, Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9, der Andra Kammarens beslut förordades till antagande äfven af den Första, diskussionen i Första Kammaren den 22 april, der denna hemställan godkändes, samt slutligen Riksdagens skrifvelse n:o 85 — ingenstädes finner man tal om något annat än "statistika data", "arbetsstatistiska data", "statistiska siffror", "statistiskt material" o. s. v. Och för att ytterligare klargöra meningen, så att hvar och en skulle få tydlig föreställning om hvad som åsyftades, hänvisades uttryckligen till den statistisk, som samlats af 1875, 1884 och 1891 års arbetareskydds- och arbetareförsäkringskomitéer för att användas såsom material för de utredningar, som ålågo desamma.

Nu är det visserligen sant, att det kan finnas frågor, hvilkas utredning helt och hållet eller så godt som helt och hållet är gjord genom statistik. Men till dessa frågor höra sannerligen icke de *sociala*. Detta har på ett slående sätt visat sig just i fråga om de af mig nyss omnämnda komitéerna. De hafva visserligen användt statistik såsom *material* för sin utred-

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden. (Forts.)

ning af vissa punkter. Men denna statistik har ingalunda *utgjort* utredningen, den har till och med utarbetats af personer *utom* komitén, af tjenstemän i statistiska centralbyrån; sjelfva utredningen hafva deremot komiterade sjelfva åstadkommit.

Om nu den statistik rörande arbetstiderna, som blifvit förebragt af dessa tre komitéer — och som är mycket vidlyftig, både i det skick, hvari den blifvit offentliggjord, och ännu mera i original — icke skulle befinnas för ändamålet tillräcklig, så kan naturligtvis den komité, som skulle få föreliggande frågas utredning om hand, skaffa sig det behöfliga materialet på samma sätt som de föregående och låta bearbeta det af samma slags personer. För den sakens skull behöfver man således icke vänta ett oberäkneligt antal år, eller afvakta att en arbetsstatistisk byrå blifver upprättad och får verka under en längre eller kortare period.

I likhet med utskottet kan jag icke finna det billigt, att man nu undanskjuter hela denna fråga blott derför, att Riksdagen begärt en utredning om lämpligaste sättet för upprättande af en arbetsstatistisk byrå, eller att man uppehåller arbetarne med lösa förhoppningar om en statistik någon gång — ett stycke in på 1900-talet. Jag kan i det hänseendet icke annat än instämma i ett par uttalanden, som gjordes under diskussionen rörande herr Beckmans motion i Första Kammaren. Då yttrade bland andra herr Almström: "Genom blotta insamlandet af statistiska uppgifter förbättrar man bra litet arbetarnes ställning". Och herr Liss Olof Larsson yttrade gyllene ord: "Jag tror icke, att arbetarne låta afspisa sig med att man säger till dem: vänta, vi hålla nu på med en fortgående statistik — lef på det en tid, tills ni får se, huru den slår ut. Jag tror som sagdt icke, att de låta afspisa sig med detta".

Dessa yttranden fäldes för att motarbeta det då framlagda förslaget om åstadkommande af en arbetarestatistik. *Jag* upprepar dem i dag för att betona, att det icke är *nog* med att man har en statistik, utan att man äfven måste använda den till *praktiska åtgärder* till arbetsklassens väl.

Den förste talaren ansåg, att man kunde vänta ännu någon tid, till dess man pröfvat den väg, som han tycktes anse vara den enda rigtiga, nemligen att *arbetsgifvarne sjelfve* skulle gå i spetsen för denna rörelse. Med afseende härpå vill jag blott hänvisa till hvad 1875 års arbetareskyddskomité anförde, då fråga var om en maximalarbetstid för minderåriga. Den yttrade härom följande: "Helt naturligt äro näringsidkarens bemödanden i främsta rummet rigtade derpå att af det i företaget nedlagda kapital draga så stor vinst som möjligt, eller med andra ord att för den minsta möjliga arbetskostnad åstadkomma den största möjliga tillverkning. Låga arbetslöner och lång arbetstid synas vid första ögonkastet ofelbart leda till detta mål, och om

denna föreställning, såsom erfarenheten allt bestämdare gifver vid handen, innefattar en villfarelse, så är det likväl visst, att den länge herskat inom arbetsgifvarnes klass och ännu i vidsträckta kretsar är rådande. — — — Med hänsyn till arbetsgifvarne är historien lärorik i tvenne afseenden. Den visar, att äfven den mest rättänkande och samvetsömme arbetsgifvare under det ensidiga fullföljandet af det intresse, som är hans hufvudsakliga, löper fara att trampa andra ännu dyrbarare under fötterna." Komitén påvisar derefter, att det i England just varit dessa särskildt rättänkande och samvetsömme arbetsgifvare, som först kommit till insigt om att staten här måste ingripa. "De hafva", säger komitén, "under trycket af en samvetslös konkurrens börjat uppgifva sin motvilja mot statens ingripande eller, med andra ord, de föredraga att tvingas göra *rätt* framför att tvingas göra *orätt*".

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden. (Forts.)

Erfarenheten har ju visat, att när det var fråga om fastställandet af maximalarbetsdag för minderåriga, så var vägen den, att början gjordes af arbetsgifvare af detta slag. Sedan uppträdde de organiserade arbetarne och förmådde allt flere arbetsgifvare att följa föredömet. Men slutligen fann man, att man på denna väg icke kan komma till en rättvis och varaktig reglering. Så har det gått med den lagstadgade maximalarbetstiden för minderåriga, så t. ex. i England med den lagstadgade maximalarbetstiden för qvinnor, och så äfven t. ex. i Schweiz och Österrike med den lagstadgade maximalarbetsdagen för män.

Den förste talaren ansåg, att agitationen för förkortad arbetsdag i vårt land hade gått för långt, hufvudsakligen derigenom att den inskränkt sig till att såsom enda lösen för sin sträfvan proklamera "åtta timmars normalarbetsdag". Jag kan förena mig med honom derom, och han medgaf ju ock att hvarken jag i min motion, ej heller utskottet i sitt utlåtande gjort oss skyldiga till en dylik opraktisk ensidighet. Men om nu så är, att denna agitation bibringat allmänheten och delvis kanske äfven arbetarklassen sjelf skefva föreställningar om föreliggande sak, är det då icke så mycket större skäl att underkasta densamma en opartisk och allsidig *utredning*, om icke för annat, så åtminstone för att låta det allmänna tänkesättet komma på det klara med hvad frågan egentligen gäller?

Samme talare yttrade vidare, att under de sista åren en synnerligen stor och betydande förbättring skulle hafva inträffat. Men jag kunde verkligen icke höra, att han anförde några *faktiska skäl* härför. Något slags statistik rörande arbetstiden, senare än den som framlagts af 1891 års komité i dess 1892 afgifna betänkande, har man ju icke. Det förefaller mig i betraktande häraf ganska tvifvelaktigt, att under de 2 år, som förflutit sedan detta betänkandes afgifvande, några väsentliga förbättringar i afseende på arbetstiden skulle hafva inträffat.

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.
(Forts.)

Reservanten slutade med att framhålla, att en sådan utredning som i den motionen och utlåtandet begärda skulle ådraga statsverket ganska betydande kostnader. Det förefaller mig dock, som om arbetsklassen kunde hafva vissa anspråk på att staten skulle bekosta något, som kunde lända särskildt till *dess* väl — jag vill nästan erinra mig, att den har liksom ett gammalt löfte i detta afseende.

Det visade sig för någon tid sedan, att man i denna kammare var ganska benägen att påkalla statens mellankomst till förmån för en *annan* samhällsklass, som fallit ett offer för den ekonomiska utvecklingen, nemligen den norrländska bondeklassen, hvilken nu håller på att gå öfver till att blifva *industriarbetare*, timmerhuggare, flottare och sågare i de stora bolagens sold. Det är onekligen ett hårdt öde, som dessa sjelfegande hemmansegare gå till mötes, då de sålunda förvandlas till sågverksproletärer. Jag ber emellertid herrarne kasta en blick på den tabell, som här i utlåtandet är meddelad på sid. 15, samt att der se efter, *hvilken* plats bland våra industriarbetare, som dessa timmerhuggare och sågare intaga. Herrarne skola då finna, att de intaga nästan den *mest afundsvärda* ställningen bland samtliga industriarbetare i vårt land.

Jag frågar då: vore det icke skäl att öfverväga, om man icke borde tänka på att göra något till skydd för hela den långa rad af industriarbetare, som befinna sig i vida *sämre* ställning än dessa, och af hvilka en stor mängd genom sjelfva sitt yrkes beskaffenhet äro dömda att dö ända till 20 år tidigare än ifrågavarande sågverksproletärer?

Den begäran, som utskottet framlagt, synes mig vara så hofsam, att den kunde förtjena ett bifall. Jag tror icke att den förste talaren hade rätt, då han påstod, att här tillräckliga skäl icke blifvit framlagda för att här föreligger en fråga, som man under den närmaste framtiden borde taga i allvarsamt öfvervägande.

Hvar och en, som tager kännedom om de upplysningar, som utskottet lemnat angående den svenska industriarbetarklassens ställning och de förhållanden, under hvilka den lefver, skall helt säkert gifva mig rätt häruti. Det minsta man kan anse sig skyldig att göra, synes mig vara att anordna en opartisk utredning om de åtgärder, som kunna vidtagas till yrkesarbetarens skydd mot de faror för lif och helsa, som det omåttliga arbetet medför.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde Herrar *Zetterstrand, Zotterman, Aulin, Hammarlund, Johansson* i Strömsberg, *Bergström, Göthberg, Johansson* från Stockholm, *Waurinsky, Hedin, Fjällbäck, Wallis, Gust. Ericsson* från Stockholm, *Wallbom, Eklund* från Stockholm, *John Olsson, Palme,* och *Thor.*

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden. (Forts.)

Herr Svensson från Stockholm. Jag skall icke vid denna sena timme länge upptaga kammarens tid. Jag har också knappast anledning dertill, då på detta hittills nästan oplöjda område allt, hvad som kan sägas med så att säga fast mark under sig, redan framkommit i utskottets utlåtande, i motioner och i motionärens nyss afslutada anförande. Jag skall endast be att få göra ett par smärre erinringar. Jag ber då först att få erinra gent emot utskottets ärade ordförande, som tillika är reservant, att det väl icke gerna är möjligt, att utvecklingen eller tidens inverkan, som han förmodligen ämnat säga, gått så hastigt på detta område, att en erfarenhet, så ny som den 1891 års komité gjorde, nu skulle vara föråldrad. Så fort kan det väl ändå icke gå. Åtminstone säger min erfarenhet något annat. Icke heller är det värdt att skjuta undan frågan med tal om sanitära inrättningar, hygieniska försigtighetsmått fläktar, hufvar och dylikt. Fläktar kunna vara nyttiga på åtskilliga ställen, men det är icke alltid så gifvet, att de göra endast nytta, utan det kan understundom hända, att de göra rent af skada. Det kan vara åtskilligt dam, som genom dem upprifves eller hindras från att stilla nedsjunka till arbetslokalens golf, der det skulle göra liten eller ingen skada. Vidare kan man icke hafva hufvar öfver alla maskiner. Man måste t. ex. hafva slipstenar, putsskifvor o. d. så anordnade, att de äro åtkomliga vid arbetet, och då äro hufvar ofta till stort hinder. Men äfven om så vore fallet, att helsofaran derigenom minskades och osunda ångor och giftiga gaser kunde till större delen bortskaffas, så vore dermed icke nog, ty vissa slag af maskinteknik och maskinfabrikation föra med nödvändighet med sig tvånget af för kroppens utveckling farliga ställningar samt ensidiga rörelser, som medföra snedhet och andra missbildningar — och dessa olägenheter kan man omöjligen få bort genom några fläktar eller andra dermed jemförliga anordningar.

Jag skall emellertid icke längre uppehålla mig vid detta, utan ber endast få påpeka en annan omständighet, som talar till förmån för utskottets hemställan. Min granne till venster yttrade för några dagar sedan, att det bland arbetarmassorna icke är så alldeles utan, att man resonerar som så, att riksdagsmännen icke just känna sig som representanter för andra än sina valmän och icke för de orepresenterade. På samma gång jag instämmer i detta yttrande, som har sin tillämpning äfven på denna fråga, ber jag få framhålla, att om man nu skulle vilja skjuta ifrån sig och icke ens vilja förskaffa sig en större visshet genom en ytterligare utredning, det då icke kan annat än ytterligare stärka detta intryck hos de orepresenterade.

Det förvånar mig, att en så vaken man som utskottets ordförande, hvilken jag förmodar mycket noga följer företeelserna såväl på arbetarfrågans område som i öfrigt, kunnat komma till

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden. (Forts.)

den uppfattning, att arbetarne icke med vidare styrka framhållit, att de önska en begränsning af arbetstiden. Jag tror icke att jag öfverdrifver siffran, då jag säger, att den första maj på senare år de öfver hela vårt land samlat sig i hundratusental (ehuru naturligtvis icke på ett ställe) till demonstrationsmöten, der tal hållits och resolutioner antagits i syfte af förkortad arbetstid. Detta är deras sätt att uttala sig, de hafva just intet annat till sitt förfogande, och detta hafva de användt; hvad skola de mera göra? De resolutioner, som vid dessa tillfällen antagits, hafva gjort sin rond genom pressen landet rundt, och det vore märkvärdigt, om detta icke kommit till herr Östbergs kännedom.

Jag skall på de skäl, som redan anförts af motionären och som för öfrigt på ett i mitt tycke mycket öfverskådligt sätt blifvit framlagda i utskottets betänkande, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarström instämde häruti.

Herr Höjer: Jag skall icke tillåta mig att i någon nämnvärd mån taga kammarens uppmärksamhet i anspråk. Jag behöfver det så mycket mindre, som den ärade motionären i allt väsentligt anfört hvad jag skulle vilja säga och mera till. Jag har begärt ordet, derför att det icke förut varit mig egentligen förunnadt att i denna vigtiga fråga uttala min mening, och ber derför att på det allra kraftigaste få instämma både i utskottets förslag och i den ifrågavarande motionen. En anmärkning kan jag likväl icke återhålla. När jag tänker efter hvad i de olika kulturländerna i Europa redan blifvit gjordt med afseende på lösningen af denna fråga om reglering af arbetstiden, och när jag å andra sidan tänker efter, hvad i vårt land på de sista åren blifvit gjordt, och att en motion, så väl affattad som den ifrågavarande och så väl motiverad och slutande med en så ytterst anspråkslös hemställan som denna, blifvit vid två föregående tillfällen utan votering och utan nämnvärd diskussion begrafven i Riksdagens protokoll, då kan jag icke underlåta att tänka för mig sjelf, huru betydligt efterblifna vi i vårt land äro med afseende på lösningen af tidens stora sociala frågor och med afseende på lösningen af särskildt denna fråga, med hvilken den stora arbetarklassen anser sin både ekonomiska, moraliska och inteliektuella framtid vara på det allra närmaste förenad. Jag är visst icke bland dem, som gerna vilja, att Sverge skall apa efter de stora kulturfolken i likt och olikt, men det får jag öppet bekänna, att nog borde vi när som helst kunna vara färdiga att börja den anspråkslösa utredning, som motionären förutsätter och som på en hel del andra ställen i vår verldsdel är dels påbörjad, dels i det närmaste afslutad.

Jag tycker det så mycket mer som man kan ifrågasätta, om icke den stora arbetarklassen, hvilken inom svenska Riksdagen icke har sin egen speciella representant, skulle kunna säga åt oss: "vi hafva under de år som gått och i synnerhet under de sista åren hjelpt till att tillgodose edra intressen; det vore kanske icke för tidigt, att ni nu offrade något för att tillgodose våra i en punkt, på hvilken vi särskildt lägga synnerlig vigt".

Jag skall, herr talman, icke tillägga något, utan anhåller endast om bifall till utskottets förslag.

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden, (Forts.

Herr Högstedt: Hvarje gång, denna fråga förekommit, har det alltid erkänts, att det är en vigtig och således en behjertansvärd fråga. Den som genomläst motionen och för öfrigt är bekant med de missförhållanden, som der framställas, bör väl erkänna, att något bör göras, för att kroppsarbetarens arbetsdag icke må vara för lång. Det är vår ovilkorliga moraliska pligt att taga vara på vår broder. Och då utskottet icke begärt något annat, än att Riksdagen skulle besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t om utredning i frågan, kan väl kammaren gå in på denna begäran. Det har redan framhållits åtskilligt både för och emot. Det har också sagts, att man borde afvakta resultaten af den beslutade arbetarestatistiken. Men om nu denna motions antagande kunde påskynda utarbetandet af denna statistik och förmå dem som dermed äro sysselsatta att egna en icke för liten uppmärksamhet åt förevarande fråga, vore väl dermed ganska mycket vunnet. Herr talman, jag skall tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wallis: Såsom herrarne finna af denna motion, är den väsentligen en *hygienisk* motion. Den ser frågan om begränsningen af arbetstiden från hygienisk synpunkt. Det är ock den synpunkten, som redan från början har stält sig som den väsentliga för de flesta, som bearbetat frågan. Det är ju uppenbart att en mycket utsträckt arbetstid alltid inverkar skadligt på helsan. Men den utredning, som utomlands finnes i denna fråga, har visat stora differenser i detta hänseende mellan de olika yrkena, beroende på yrkenas beskaffenhet, och vi hafva från utlandet en vidlyftig och ytterst intressant litteratur om dessa s. k. yrkessjukdomar, bevisande detta faktum. Den svenska litteraturen angående yrkessjukdomarne är beklagligtvis mycket ringa. Den rent medicinska litteraturen inskränker sig till några obetydliga meddelanden. Detta beror i främsta rummet derpå, att den svenska industrien är en jemförelsevis ung planta, men det synes mig också bero derpå, att statsmagterna hittills visat ett så ringa intresse för denna del af hygienen. Genom de föregående arbetarekomitéerna har emellertid vunnits ett statistiskt material, som visar, att *vi* lika litet kunna undan-

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden. (Forts.)

draga oss skyddsåtgärder mot dessa yrkessjukdomar, som man kunnat göra det i utlandet, äfvensom att vi lida af dem i högst beaktansvärd grad. Jag har för en 20 år sedan haft tillfälle att samla erfarenhet i afseende på en af dessa sjukdomar, en som är särskildt omtalad i den statistik, som intagits i utskottets utlåtande. På sid. 14 finner man anmärkningsvärdt höga siffror för antalet dödsfall i följd af respirationssjukdomar i ett af de i statistiken omtalade yrkena. Af sådana sjukdomar dö 91,3 procent af porslinsarbetarne. Om man tänker på hvad det vill säga, att nära 92 procent af dessa arbetare äro dömda att dö af sjukdomar i respirationsorganen, borde endast medvetandet om detta ytterst sorgliga faktum — att ungefär 3 à 4 gånger så många arbetare i porslinsfabrikationen dö af respirationssjukdomar, som menniskor af medelklass för öfrigt i genomsnitt taget dö deraf — mana oss att göra något för att råda bot härför. Hvad är det då, som gör att dessa arbetare dö af denna sjukdom? Jo, icke något annat än deras yrke, som är af den beskaffenhet att vid andningen dagligen och stundligen dam intränger i deras lungor, hvarigenom de dö af den sjukdom, som på de lärdes språk heter chalicosis pulmonum. Jag har som sagdt för omkring 20 år sedan varit i tillfälle att genom en kollega, som var anställd såsom läkare vid en porslinsfabrik, få mig tillsända många sådana "porslinslungor", och dessa voro i så hög grad förstörda, att deras tillstånd tydligen visade, att den arbetare, som varit utsatt för en dylik daminhalation under längre tid, derigenom komme att dö en för tidig död. Denna sjukdom är visserligen icke detsamma som vanlig lungsot, ty det dröjer betydligt längre innan döden inträffar, men en jemförelsevis mycket snar död är dock oundviklig, om icke arbetaren i tid öfvergifver sitt yrke — det enda han lärt — och sålunda afsäger sig sitt lefvebröd.

Den förste talaren yttrade, att en del hygieniska förbättringar och skyddsåtgärder redan blifvit införda i de olika yrkena — och det är äfven min åsigt, att många sådana förbättringar egt rum under de senaste 10 åren, som förflutit sedan den första arbetareförsäkringskomitén meddelade den omnämnda statistiken, och antagligen äfven inom den industrigren jag nyss berört. Men jag hemställer dock till herrarne, om ni tro att så stora förbättringar kunnat införas, att i de farliga industrierna dödlighetsprocenten nedgått från de höga siffror, som i utskottets utlåtande finnas angifna till en jemförelsevis låg siffra, ungefär densamma som gäller för vanliga menniskor, som ej beröras af yrkessjukdomar? Nej, detta kunna vi helt visst icke antaga. Jag instämmer fullkomligt med en föregående talare, då han yttrade, att vi kunde hafva åtskilligt att vänta af de anordningar, som redan gjorts för att minska inflytandet af yrkesfarorna. Men de hafva dock endast till en ringa del upphäfts genom dessa an-

ordningar. Hvad som återstår att göra är att vidtaga alla de skyddsåtgärder, som den moderna tekniken framkallat och hvilka, såsom rigtigt anmärkts, till icke oväsentlig del kunna minska dessa faror; men *derjemte* återstår att, på sätt mycket rigtigt betonades af motionären, inskränka arbetstiden. Man inser nemligen lätt, att om personer äro utsatta för så stor yrkesfara, som t. ex. porslinsarbetare, och om de dertill hafva 10 till 13 timmars arbetstid dagligen, skall detta i högsta grad minska deras motståndskraft emot denna fara. Naturen har visserligen begåfvat menniskan med kraft att motstå skadliga inflytelser, som omgifva henne, men om denna motståndskraft i följd af en för lång arbetstids försvagande inflytande förminskas, faller hon mycket lättare ett offer för de skadliga inflytelserna.

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden. (Forts.)

Det är sålunda en ytterst vigtig sak att bereda skydd inom dessa farliga yrken *äfven* genom minskad arbetstid, ty derigenom får arbetaren större utsigt att kunna motstå de skadliga inflytelserna och kunna lefva ett normalt lif ut.

Motionären har begärt en utredning af dessa frågor, och jag finner för min del hans begäran synnerligt väl motiverad, ty af den föregående statistiken känna vi endast, att en mängd yrken verka förkortande på arbetarens lif äfvensom att yrkesfarorna ställa sig hos oss beträffande vissa yrken alldeles olika mot hvad de göra i andra länder. Men det är naturligt, att olika förhållanden verka olika resultat, och om vi nu få en sådan undersökning, som jag hoppas att kammaren skall förorda, göra vi derigenom icke något annat än andra industriländer gjort före oss. Att andra länder vidtagit denna åtgärd långt förut är sjelfklart, när de mycket mera och långt förut lidit af dessa faror, men vi komma i alla fall icke alls för tidigt, om vi nu besluta oss derför. Jag kan icke heller se, att vi hafva mycket att hoppas af den i framtiden kommande arbetarestatistiken, ty till dennas område höra säkerligen icke sådana specialundersökningar, som nu äro i fråga.

Då jag sålunda icke kan se annat än godt för den svenska industrien af en sådan eventuel begränsning af arbetstiden för specielt de helsofarliga yrkena, som nu afses, ber jag att få på det varmaste instämma i utskottets förslag.

Med herr Wallis förenade sig herrar *Alsterlund, Haxén, Gethe, von Friesen, Hammarskjöld, Persson* från Arboga, *Vahlin, Norman, Hammarström* och *Ohlsson* från Vexiö.

Herr Swartling: Jag skall endast be att få säga några få ord.

Den ärade motionären antydde nyss i sitt anförande, att man i allmänhet icke hos arbetsgifvarne kunde påräkna något intresse för en begränsning af arbetstiden. För min del tror jag,

Om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

att motionären har orätt i detta sitt antagande, ty enligt min bestämda åsigt finnes det ett ganska lifligt intresse hos arbetsgifvarne i allmänhet för att på lämpligaste sätt kunna tillgodose sina arbetares bästa. Menade den ärade motionären deremot, att det skulle råda motvilja för en begränsning af arbetstiden så till vida, att man hos arbetsgifvarne kunde påräkna föga understöd för införande af en 8-timmars lagstadgad normalarbetsdag, då tror jag, att han har rätt i sin åsigt. Och jag tror äfven, att de förståndige arbetarne sjelfva inse det omöjliga och olämpliga i att söka åstadkomma ett lagstadgande om en sådan normalarbetsdag. Motionären har emellertid sjelf förklarat, att han icke ämnat framkomma med något sådant i sin motion, utan endast önskat, att man skulle tillse, huruvida icke arbetet inom en del yrken och industrigrenar kunde anses vara synnerligen helsoskadligt, och om icke derför en reglering af arbetstiden inom dessa yrken kunde ega rum. Jag vågar tryggt försäkra, att hvarje förståndig och omtänksam arbetsgifvare icke kan annat än vara med om en sådan undersökning, ty äfven om han icke gör det af humanitetsskäl, så gör han det af intresse för sitt eget bästa. Det är nemligen alltid i en arbetsgifvares intresse att hafva friska och kraftiga arbetare, som med håg och lust egna sig åt sitt arbete, ty endast af sådana får man ett godt arbete.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, utan anhåller endast, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Falk, Boëthius, Höglund, Eklund* från Norrköping och *Wellander*.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande, nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition.

Den, som bifaller Andra Kammarens första tillfälliga utskotts hemställan i utlåtandet n:o 18,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets nämnda hemställan som den i ämnet väckta motion.

Omröstningen visade 101 ja mot 89 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Jemlikt föreskriften i § 63 mom. 3 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, n:o 16, angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

lagutskottets utlåtande, n:o 56, i anledning af *dels* Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 9 kap. 4 § ärfdabalken, lag angående värdering af död mans bo och lag angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden den 16 juni 1875, *dels* ock väckt motion i anledning af nämnda förslag till lag angående värdering af död mans bo; samt

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,11 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.